

EVALVACIJSKO POROČILO O PROGRAMU ERASMUS+
V OBDOBJIH 2014–2020 IN 2021–2027

ZA SEKTOR
POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

Avtorice:

dr. Jasna Mažgon

mag. Tina Klarič

dr. Klara Skubic Ermenc

Ljubljana, 19. 3. 2024

Kontaktne podatki:

jasna.mazgon@ff.uni-lj.si

tina.klaric@guest.arnes.si

Klara.SkubicErmenc@ff.uni-lj.si

Vsebina

Povzetek	3
1 Uvod	4
2 Metodologija	4
2. 1 Vrsta podatkov in populacija, zajeta v raziskavo	4
2. 2 Instrumentarij	6
2. 3 Obdelava podatkov	6
2. 4 Metodološke omejitve evalvacije	6
3 Implementacija programa Erasmus+ in njegovi vplivi za obdobje 2014–2023 (za sektor poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja)	6
3. 1 Implementacija programa Erasmus+ v obdobju 2014–2023	6
3. 2 Sodelovanja in partnerstva med organizacijami	9
4 Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023)	9
4.1. Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023) na individualno raven	9
4.2 Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023) na organizacijsko raven	19
4.3 Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023) na sistemsko raven	27
5 Analiza uspešnosti in učinkovitosti programa Erasmus+ (2014–2023)	28
5.1 Uspešnost programa Erasmus+	28
5.2 Učinkovitost programa Erasmus+	33
5. 3 Relevantnost programa Erasmus+	35
5. 4 Koherentnost programa Erasmus+	37
5. 5 EU dodana vrednost programa Erasmus+	38
6 Zaključki in priporočila	39
6. 1. Zaključki	39
6. 2 Primerjava izsledkov evalvacije za obdobje 2014–2023 z izsledki iz leta 2018 (za sektor)	43
6.3 Ugotovljene nacionalne specifike za posamezni sektor	43
6.4 Priporočila za izboljšanje programa Erasmus+ (za EK)	43
6.5 Priporočila za nacionalne odločevalce (MVI, MVZI, CMEPIUS) in izvajalce (šole, fakultete, univerze itd.)	44

Povzetek

Poročilo vsebuje rezultate analize uspešnosti in učinkovitosti programa Erasmus+ za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja, njegovih vplivov za programski obdobji 2014–2023 in 2021–2027 (podatki so bili zbrani do leta 2023) in predloge za izboljšanje. Podatki za analizo so upoštevali obe programski obdobji (2014–2020 in 2021–2027) in zajemali podatke, ki jih je zbrala nacionalna agencija CMEPIUS, ter podatke, zbrane za namene te evalvacije. Za slednje so bili pripravljeni vprašalniki in protokoli intervjujev za več ciljnih skupin (dijaki, strokovno osebje v šolah, mentorji v podjetjih in koordinatorji aktivnosti Erasmus+ na organizacijah za poklicno in strokovno izobraževanje).

Rezultati kažejo, da so projekti Erasmus+ na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja dobro sprejeti in zelo pomemben sestavni del kakovosti tega segmenta izobraževanja, ki jim tudi pandemija covid-19 ni povzročila dolgotrajnih posledic. Na mobilnost se raje odpravljajo dekleta in strokovne delavke, najpogosteje v mediteranske države. V Slovenijo pa prihaja največ kandidatov s Hrvaške, iz Italije in drugih držav. Kaže se potreba po ukrepih, ki bi spodbujali učenje jezika gostiteljic, saj v komunikaciji prevladuje angleški jezik.

Najbolj izraziti so vplivi programa na individualno raven, respondenti poročajo o številnih kompetencah, ki so jih okrepili (izstopajo kompetence učenje učenja, digitalne kompetence, medkulturne kompetence). Prisotni so tudi vplivi na delovanje organizacij, kar se predvsem kaže kot več timskega dela med zaposlenimi, izboljšano sodelovanje med šolami (doma in v tujini), med šolami in podjetji ter v okrepljeni internacionalizaciji. Učitelji z izkušnjo mobilnosti v svoje pedagoško delo vnašajo inovacije in k temu pritegnejo tudi sodelavce. Na sistemsko raven je vpliv najmanjši, a so tudi zabeleženi posamezni primeri dobrih praks.

Rezultati kažejo, da je implementacija programa Erasmus+ *uspešna*: poleg omenjenih dosežkov na individualni, organizacijski in sistemski ravni se v zadnjem obdobju kaže dvig uspešnosti tudi na področju horizontalnih prioritet, izstopata zlasti digitalna preobrazba in državljanska participacija. Največ priložnosti za izboljšave se kaže pri KA2, ki še ni dovolj izkoriščen ukrep.

Učinkovitost programa se odraža zlasti v zadovoljstvu prijaviteljev s podporo in učinkovitostjo nacionalne agencije, kar omogoča uspešno izvedbo projektov in zagotavlja kakovostne rezultate. Zabeleženi so izzivi na področju višine zagotovljenih sredstev (prenizka sredstva za dijake na izmenjavah v državah zahodne in severne Evrope in za dijake iz ranljivejših okoliščin), pri podpori nacionalni agenciji s strani EK ter pri krepitvi vloge socialnega partnerstva tudi na področju izmenjav. Nasloviti je treba težave pri komercializaciji projektov in željo po dostopnosti celotne dokumentacije v elektronski obliki.

Cilji programa so *relevantni*, torej skladni s potrebami in izzivi deležnikov na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja, saj prispevajo k razvoju relevantnih kompetenc in razvoju kakovostnega in evropsko povezanega poklicnega izobraževanja. V bodoče bo smiselno bolje nasloviti potrebe delodajalcev in omogočiti več priložnosti za dijake z manj priložnosti ter okrepiti vidik trajnostnega razvoja.

Cilji programa so tudi *koherentni*, saj strateška partnerstva in projekti mobilnosti dopolnjujejo drug drugega in tako povečujejo celovitost ukrepov v okviru evropske izobraževalne politike (npr. s Horizon Europe, Evropskim socialnim skladom). Koherentnost je zagotovljena tudi na organizacijski ravni, saj so strateška partnerstva in projekti mobilnosti izhodišče za dolgotrajnejše oblike sodelovanja.

Koristi programa Erasmus+ so velike (*dodana vrednost EU*), saj prinašajo na področje poklicnega izobraževanja številne prednosti. Ukinitev programa bi zato ta segment izobraževanja zelo osiromašila. Za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja je ključna dodana vrednost okrepitev širše zaposljivosti diplomantov poklicnega in strokovnega izobraževanja.

1 Uvod

Namen evalvacije je analiza uspešnosti in učinkovitosti programa Erasmus+ na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja in njegovih vplivov za programski obdobji 2014–2023 in 2021–2027, prav tako pa tudi pridobitev predlogov in priporočil držav EU za izboljšanje programa Erasmus+ (2021–2027) ter programa, ki sledi po tem obdobju. Nacionalno poročilo za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja je bilo pripravljeno po naslednjih kriterijih: uspešnost, učinkovitost, relevantnost, koherentnost in dodana vrednost EU. Vključuje analizo vpliva programa Erasmus+ na individualno, organizacijsko in sistemsko raven, kakor tudi oceno naslavljanja horizontalnih prioritet: 1) vključenost in raznolikost; 2) digitalna preobrazba; 3) okolje in boj proti podnebnim spremembam; 4) državljanska participacija, skupne vrednote in demokracija.

Poročilo vsebuje šest vsebinskih enot:

- 1) opis metodologije;
- 2) analiza implementacije programa Erasmus+ za obdobje 2014–2023;
- 3) analiza vplivov programa Erasmus+ za to obdobje;
- 4) analiza uspešnosti glede na pet omenjenih kriterijev;
- 5) zaključki;
- 6) predlogi za izboljšanje.

2 Metodologija

2.1 Vrsta podatkov in populacija, zajeta v raziskavo

V evalvacijo programov Erasmus+ smo zajeli dve vrsti podatkov za obe programski obdobji (2014–2020 in 2021–2027):

- a) podatke, ki jih zbira nacionalna agencija CMEPIUS prek orodij Evropske komisije za namen vodenja projektov;
- b) podatke, ki smo jih zbirali sami za namen evalvacije.

- a) Podatki, ki jih zbira nacionalna agencija prek posebne platforme EU

Za namene evalvacije smo imeli na razpolago naslednje zbrane podatke:

Obdobje 2014–2020:

- dohodne mobilnostih v obdobju 2014–2020;
- odhodne mobilnosti v obdobju 2014–2020;
- proračun za obdobje 2014–2020;
- organizacije, vključene v projekte v obdobju 2014–2020;
- projekti v obdobju 2014–2020;
- prednostne naloge (prioritete) v obdobju 2014–2020;
- tematike v obdobju 2014–2020;

- odgovori dijakov, ki so izpolnjevali vprašalnik po vrnitvi z mobilnosti v letih 2014–2016 (vključenih 36 spremenljivk);
- odgovori dijakov, ki so izpolnjevali vprašalnik po vrnitvi z mobilnosti v letih 2017–2020 (vključenih 33 spremenljivk); podatki za obe obdobji so vključevali ocene učinkov programa Erasmus+ na razvoj kompetenc, ki so vezane na lastno učenje, kot npr. učenje učenja, analitično mišljenje in digitalne kompetence, medkulturne kompetence, državljske kompetence, kompetence, vezane na osebni razvoj, kompetence, vezane na podjetnost; na anketni vprašalnik o učinkih programa Erasmus+ je za programsko obdobje 2014–2020 odgovorilo **8683 dijakov**;
- odgovori strokovnih delavcev (učiteljev), ki so izpolnjevali vprašalnik po vrnitvi z mobilnosti v letih 2014–2016 (40 spremenljivk);
- odgovori strokovnih delavcev (učiteljev), ki so izpolnjevali vprašalnik po vrnitvi z mobilnosti v letih 2017–2020; podatki za obe obdobji so vključevali ocene učinkov programa Erasmus+ na razvoj digitalnih kompetenc, kompetenc za razvoj analitičnega mišljenja, kompetenc, vezanih na osebni in profesionalni razvoj (poučevanje in poznavanje področja izobraževanja), kompetenc, vezanih na podjetnost in širši profesionalni razvoj; na anketni vprašalnik o učinkih programa Erasmus+ je za programsko obdobje 2014–2020 odgovorilo **1377 strokovnih delavcev**.

Obdobje 2021–2027:

- mobilnosti v projektih KA1 in KA2 v obdobju 2021–2027;
- projekti KA1 in KA2 v obdobju 2021–2027;
- prednostne naloge (prioritete) in teme v obdobju 2021–2027;
- proračun v obdobju 2021–2027;
- organizacije, vključene v projekte KA1 v obdobju 2021–2027;
- organizacije, vključene v projekte KA2 v obdobju 2021–2027.

b) Podatki, ki smo jih zbrali za namen evalvacije

- Oblikovali smo anketni vprašalnik, ki smo ga posredovali koordinatorjem projektov Erasmus+ na šolah, v podjetjih in drugih organizacijah (društvih, nevladnih organizacijah ...), v katerem smo zbrali podatke za 23 spremenljivk. Vprašanja so bila odprtega (4) in zaprtega tipa, spraševali smo po oceni učinkov programa Erasmus+ in primerih sodelovanja v projektih in dobrih praks. Vprašalnik je v celoti ali delno izpolnilo **120 koordinatorjev**, od tega 104 ali 86,7 odstotka predstavnikov srednjih poklicnih, strokovnih in višjih šol in 16 predstavnikov podjetij, organizacij, zavodov, društev.
- Izvedli smo 6 ciljnih skupin, v katerih je sodelovalo **35 udeležencev**, in sicer:
 - v mesecu novembru 2023 smo izvedli 2 ciljni skupini s 14 dijaki (1 ciljno skupino s 6 dijaki in 1 ciljno skupino z 8 dijaki), ki so bili vključeni v mobilnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2021–2027;
 - v mesecu novembru 2023 smo izvedli 2 ciljni skupini z 12 učitelji (v posamezni ciljni skupini je sodelovalo 6 učiteljev), ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2021–2027;
 - v mesecu novembru 2023 smo izvedli 1 ciljno skupino s 5 mentorji, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2021–2027;
 - v mesecu decembru 2023 smo izvedli 1 ciljno skupino s tistimi ravnatelji in koordinatorji Erasmus+ (N = 4) na poklicnih in strokovnih šolah, ki so izvajali aktivnosti v obdobju 2014–2023 in katerih učinki so vidni na sistemu poklicnega in strokovnega izobraževanja.
- Izvedli smo pisni intervju z **vodjo področja poklicnega in strokovnega izobraževanja na CMEPIUS-u**.

2. 2 Instrumentarij

Uporabili smo naslednje instrumente za zbiranje podatkov:

- vprašalnik za dijake – udeležence mobilnosti (različice iz let 2014 in 2017);
- vprašalnik za strokovno osebje iz poklicnih, srednjih strokovnih in višješolskih programov – udeležence mobilnosti (različice iz let 2014 in 2017):
dijaki in učitelji so ocenjevali učinke sodelovanja v aktivnostih Erasmus na 5-stopenjski lestvici, pri čemer pomeni ocena 5 – zelo se strinjam, ocena 4 – strinjam se, ocena 3 – neopredeljen, ocena 2 – ne strinjam se, ocena 1 – sploh se ne strinjam; za lažji pregled in primerljivost njihovih ocen smo za posamezne postavke izračunali tudi povprečne vrednosti in jih grafično predstavili;
- vprašalnik za šole, podjetja in druge organizacije:
respondenti so ocenjevali učinke sodelovanja v aktivnostih Erasmus na 5-stopenjski lestvici, pri čemer pomeni ocena 5 – zelo se strinjam, ocena 4 – strinjam se, ocena 3 – neopredeljen, ocena 2 – ne strinjam se, ocena 1 – sploh se ne strinjam; za lažji pregled in primerljivost njihovih ocen smo za posamezne postavke izračunali tudi povprečne vrednosti in jih grafično predstavili;
- protokol intervjuja za ciljni skupini z dijaki;
- protokol intervjuja za ciljni skupini z učitelji;
- protokol intervjuja za ciljno skupino z mentorji v podjetjih;
- protokol intervjuja za ciljno skupino s koordinatorji, ki so uvedli sistemske spremembe.

2. 3 Obdelava podatkov

Podatke smo obdelali na nivoju deskriptivne statistike (izračunali smo povprečne vrednosti pri posameznih stopnjah strinjanja in strukturne odstotke) in jih grafično ali tabelarično predstavili. Odprte odgovore smo povzeli v smiselne kategorije in jih vključili v interpretacije.

Podatke, zbrane v ciljnih intervjujih, smo povzeli in jih kot primere dobrih praks vključili v poročilo.

2. 4 Metodološke omejitve evalvacije

Kot največjo pomanjkljivost evalvacije bi izpostavili sicer veliko količino podatkov, ki pa so pri obdelavah izkazali precejšnje neujemanje (npr. v številu opravljenih mobilnosti in številu projektov), kar verjetno mestoma zmanjšuje njihovo veljavnost. Pregled velike količine podatkov in njihovo usklajevanje je bilo časovno zahtevno opravilo, zlasti ker se je veliko podatkov izkazalo kot neuporabnih (podvajanje podatkov, ki niso usklajeni, zbiranje velikega števila spremenljivk v vprašalnikih po vrnitvi z mobilnosti ipd.). Eden temeljnih predlogov za izboljšanje procesa spremljanja učinkovitosti programa Erasmus+ bi zato bilo poenotenje zbiranja podatkov in poenostavitev podatkovnih baz za namene evalvacije.

3 Implementacija programa Erasmus+ in njegovi vplivi za obdobje 2014–2023 (za sektor poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja)

3. 1 Implementacija programa Erasmus+ v obdobju 2014–2023

UČNA MOBILNOST

Učna mobilnost (tabela 1) se je v obdobju 2014–2020 izvajala v okviru projektov K102 (VET learner and staff mobility), K116 (VET learner and staff mobility with VET mobility charter), v obdobju 2021–2027 pa

v okviru K121 za VET (Accredited projects for mobility of learners and staff in vocational education and training) in K122 za VET (Short-term projects mobility of learners and staff in vocational education and training). V zadnjem obdobju je v Sloveniji tudi 46 organizacij, ki so pridobile akreditacijo v okviru KA120, kar pa še ne pomeni, da so pridobile tudi sredstva za mobilnost na projektih KA121, saj se morajo za sredstva prijaviti še na razpis v okviru akcije KA121.

Tabela 1: Programi mobilnosti

Akcija	Obdobje in število projektov	
	2014–2020	2021–2027
KA102 VET learner and staff mobility	214	/
KA116 VET learner and staff mobility with VET mobility charter	30	/
KA121 Accredited projects for mobility of learners and staff in vocational education and training	/	92
KA122 Short-term projects for mobility of learners and staff in vocational education and training	/	43
Skupaj	244	135

ODHODNA MOBILNOST

Podatki o odhodni mobilnosti za obdobji 2014–2020 in 2021–2023 (v projektih mobilnosti)

Tabela 2: Podatki o odhodni mobilnosti za obe programski obdobji

PROGRAM	STATUS	ŠTEVILO IN %	POVPREČNO TRAJANJE MOBILNOSTI (število dni)
2014–2020	DIJAKI	8.683 (86.3 %)	20
	OSEBJE	1.377 (13.7 %)	6
	SKUPAJ	10.060 (100.0%)	17
2021–2027	DIJAKI	3.160	19
	OSEBJE	875	6
	SKUPAJ	4.035	16

Odhodne mobilnosti (tabela 2) so se najpogosteje udeležili dijaki (8.683 oz. 86.3 %), v precej nižjem deležu pa osebje (1.377 oz. 13.7 %). Skupno je v prvem programskem obdobju odšlo iz Slovenije na mobilnost v tujino 10.060 oseb.

V poprečju so odhodne mobilnosti v okviru projektov 2014–2020 trajale 17 dni, pri dijakih nekoliko dlje, in sicer v povprečju 20 dni, pri osebju nekoliko manj, in sicer 6 dni.

Države, v katere odhajajo na mobilnost iz Slovenije

V okviru projektov 2014–2020 je bilo največ odhodnih mobilnosti izvedenih v Španijo (18,5 %), na Portugalsko (13,4 %), Finsko (7,7 %), v Nemčijo (7,7 %) in VB (6,4 %), najmanj pa v Grčijo (13), Romunijo (8) in Islandijo (2).

Udeleženci so odhajali tudi v države, ki niso članice EU, na primer v Turčijo, Srbijo, Republiko Severno Makedonijo in na Norveško (skupaj 2,3 %).

Primerjava dijakov in strokovnih delavcev pokaže, da so za mobilnost izbirali podobne države, večje odstopanje je le pri Portugalski (obiskal jo je večji delež dijakov (15 %) kot osebja (6,5 %).

Širše področje izobraževanja

Največji delež mobilnosti je na področju izobraževanja (26,6 %), sledijo inženiring, proizvodnja in gradbeništvo (1521 oz. 17,5 %) in storitvene dejavnosti (1222 oz. 15,0 %). Najmanj se jih je mobilnosti udeležilo na področjih naravoslovnih znanosti, matematike in statistike (348 oz. 4,3 %) in informacijsko-komunikacijske tehnologije (419 oz. 5,2%). Možno je, da je bil tako visok delež pri postavki izobraževanje izbran zato, ker so respondenti sklepali, da morajo izbrati to področje, saj gredo na mobilnost v izobraževalno institucijo, in zato niso izbirali dejanskega področja. (Predlog: pri tem vprašanju bi morali respondentom v prihodnje dati natančnejša navodila za izpolnjevanje.)

Med dijaki in osebjem je glede področja izobraževanja in usposabljanja največja razlika na področju izobraževanja (dijaki 24 %, osebje 37,8 %), humanistike (dijaki 4,9 %, osebje 10,5 %) in poslovanja, administracije in prava (dijaki 7,5 %, osebje 2,7 %).

Jezik odhodne mobilnosti

Za skoraj 90 % udeležencev je bil jezik, ki so ga uporabljali na odhodni mobilnosti, angleščina. Bistveno manj so uporabljali druge tuje jezike, npr. nemščino (3,8 %) in hrvaščino (1,8 %).

DOHODNA MOBILNOST

Podatki o dohodni mobilnosti za obdobji 2014–2020 in 2021–2023

Tabela 3: Podatki o dohodni mobilnosti za obe programski obdobji

PROGRAM	STATUS	ŠTEVILO IN %	POVPREČNO TRAJANJE MOBILNOSTI
2014–2020	DIJAKI	4.869 (81,1 %)	28 dni
	OSEBJE	1.132 (18,9 %)	6 dni
	SKUPAJ	6.001 (100,0 %)	24 dni
2021–2023	DIJAKI	/	24
	OSEBJE	/	4
	SKUPAJ	/	21

V nekoliko večjem deležu (tabela 3) so na mobilnost v Slovenijo prihajale dijakinje (52 %), dijakov je bilo nekoliko manj kot polovica (48 %), pri osebju je bila razlika večja, in sicer so se dohodne mobilnosti v večji meri udeleževale ženske (62%) kot moški (38 %), kar je verjetno posledica feminizacije učiteljskega poklica.

Podatki o dohodnih in odhodnih mobilnostih so glede podatkov o spolu primerljivi.

V poprečju so dohodne mobilnosti v okviru projektov 2014–2020 trajale 24 dni, pri dijakih dlje (v povprečju 28 dni), pri osebju precej manj, in sicer 6 dni, kar je primerljivo z odhodnimi mobilnostmi pri osebju.

Države, iz katerih prihajajo na mobilnost v Slovenijo

V Slovenijo je prišel 6001 udeleženec v okviru projektov mobilnosti 2014–2020, največ s Hrvaške (1163 oz. 19,3 %), iz Italije (737 oz. 12,3 %), Francije (477 oz. 7,9 %), s Finske (439 oz. 7,3 %) in iz Španije (408 oz. 6,8 %). Najmanj pa z Islandije (13), s Cipra (11), z Malte (6) in iz Romunije (2).

Udeleženci pa so prihajali tudi iz držav, ki niso članice EU, kot so Republika Severna Makedonija, Srbija, Turčija in Norveška (skupaj 370 oz. 6,2 %).

Če za obdobje 2014–2020 primerjamo dijake in osebje glede držav, iz katerih prihajajo, so razlike največje pri Hrvaški (k nam je prišlo 22 % dijakov in le 8 % osebja) in Italiji (dijaki 15 %, osebje 2 %). So pa v Slovenijo v večjem deležu kot dijaki prihajali strokovni delavci iz Nemčije (osebje 10 %, dijaki 4 %) in s Finske (osebje 12 %, dijaki 6 %).

Jezik dohodne mobilnosti

Prevladujoča jezika sta dva, in sicer angleščina (pri dijakih slabih 74 %, pri strokovnih delavcih nekoliko več, skoraj 82 %), uporabo slovenščine kot jezika na izmenjavi v Sloveniji so navedli dijaki v dobrih 22 %, učitelji precej manj, in sicer v 7,6 %. Skoraj 5 % učiteljev je kot jezik sporazumevanja v času mobilnosti navedlo tudi nemščino. V zelo nizkem deležu sta bila pri dijakih navedeni še hrvaščina in srbščina, enako tudi pri strokovnih delavcih.

Mesta dohodne mobilnosti

Polovica vseh mobilnosti v Sloveniji je bila izvedena v Mariboru (28 %) in Ljubljani (22 %). Polovica dohodnih mobilnosti se je torej izvedla v dveh največjih slovenskih mestih, ostali kraji so bili zastopani v manjšem deležu, je pa prisotna velika razpršenost.

3. 2 Sodelovanja in partnerstva med organizacijami

Primerjava partnerskih programov po obdobjih

Tabela 4: Partnerski programi

Vrsta partnerskega programa	Obdobje in število projektov	
	2014–2020	2021–2023
K202 Strategic Partnerships for vocational education and training	28	/
KA220 Cooperation partnerships in vocational education and training	/	18
KA210 Small-scale partnerships in vocational education and training	/	18
Skupaj	28	36

V obdobju 2014–2020 je bilo izvedenih 28 projektov na področju poklicnega izobraževanja, kjer je bila slovenska organizacija vodilni partner v projektu. Število je v novem programskem obdobju višje, zaenkrat je do leta 2023 odobrenih 36 partnerskih projektov, med njimi 18 projektnih partnerstev manjšega obsega.

4 Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023)

4.1. Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023) na individualno raven

Analiza vplivov programa na individualni ravni vključuje vpliv na dijake in vpliv na strokovne delavce v organizacijah, ki izvajajo poklicno in strokovno izobraževanje.

Analizo vplivov na dijake smo umestili v naslednja področja:

- a) kompetence, ki so vezane na lastno učenje, kot npr. učenje učenja, analitično mišljenje in digitalne kompetence;
- b) medkulturne kompetence;
- c) državljanske kompetence;
- d) kompetence, vezane na osebni razvoj;
- e) kompetence, vezane na podjetnost;
- f) zaposljivost v tujini.

Analizo vplivov na strokovno osebje pa smo umestili v področja:

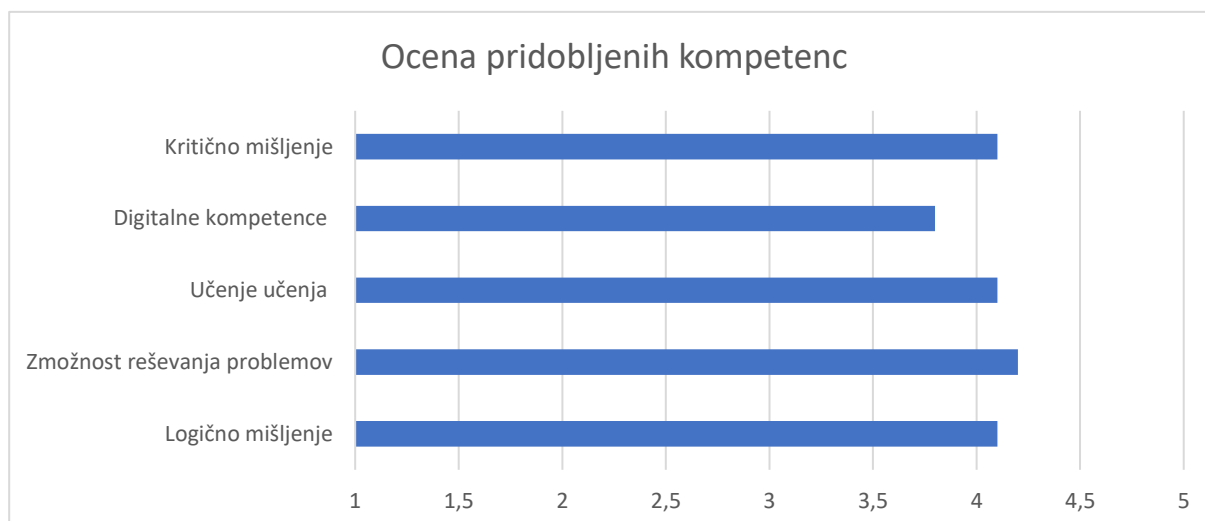
- a) kompetence, ki so vezane na lastno učenje, kot npr. učenje učenja, analitično mišljenje in digitalne kompetence;
- b) kompetence, vezane na osebni razvoj;
- c) profesionalni razvoj, vezan na poučevanje in poznavanje področja izobraževanja;
- d) kompetence, vezane na podjetnost in širši profesionalni razvoj.

DIJAKI

A. Kompetence, vezane na lastno učenje, kot npr. učenje učenja, analitično mišljenje in digitalne kompetence

Dijaki, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2014–2020 (graf 1), so se najbolj strinjali s tem, da so se naučili iskati rešitve v različnih kontekstih in s tem pridobili **zmožnost reševanja različnih težav** (7.332 ali 84,4 % dijakov se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo, $M = 4,2$). V veliki meri so se dijaki strinjali tudi, da so v okviru mobilnosti razvili **analitične sposobnosti, kot npr. logično razmišljanje in sklepanje** (6.842 ali 87,8 % dijakov se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo, $M = 4,1$), poleg tega pa tudi **učenje učenja** (6.764 ali 77,9 % dijakov se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo, $M = 4,1$) in **kritično razmišljanje** (6.987 ali 80,4 % dijakov se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo, povprečna ocena odgovorov je 4,1). Najmanj, a še vedno visoko (povprečna ocena odgovorov je 3,8), so se dijaki strinjali s tem, da so na mobilnosti Erasmus+ razvili **digitalne kompetence**, kot so uporaba interneta, družbenih omrežij, računalnika za osebne namene ... (5.753 ali 66,2 % dijakov se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo, 19,3 % je bilo neopredeljenih).

Graf 1: Dvig kompetenc, vezanih na učenje in digitalne kompetence – dijaki (N = 8683)

Tudi na ciljnih skupinah so dijaki poročali, da so mobilnosti vplivale na njihove **pristope k učenju**. Poudarili so predvsem, da se znajo bolje organizirati pri učenju, da so bolj samostojni in samozavestni. Nekateri dijaki so povedali, da so bili na mobilnosti v podjetju, kjer so jim jasno in sistematično predstavili

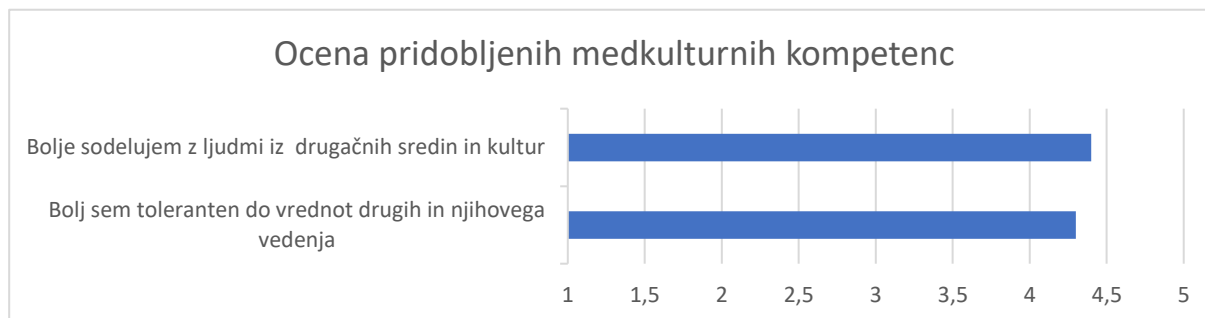
njihove naloge in postopke dela (*»Učili so nas po korakih, delali smo v parih in vedno je bil prisoten mentor.«*) ter jih spodbujali, naj za vsako nalogo ali postopek, ki ga ne razumejo, vprašajo. Ena od dijakinj je povedala: *»Zdaj si več upam, upam se vprašati in se pri tem ne bojim, da bom izpadla neumna. Zdaj sem bolj samozavestna.«*

O razvoju digitalnih kompetenc so dijaki povedali, da so jih pridobili predvsem na področju družbenih omrežij, ki so jim služila za predstavitev in promocijo projekta na poklicni in strokovni šoli, ki jo obiskujejo. Tako so izboljšali kompetence pri snemanju krajših videov, objavljanju novic na družbenih omrežjih, pripravi prispevkov za objavo na spletni strani šole, pisanju blogov ... Diakinji, ki sta vključeni v strokovno izobraževanje na področju turizma, pa sta se na mobilnosti naučili uporabe digitalnih orodij za potrebe marketinga. *»Naučila sem se, kako vizualno predstaviti nov produkt, kako ga opisati in predstaviti gostom, kako pritegniti kupce ...«* Ena od dijakinj je povedala, da je spoznala digitalni sistem za spremljanje čiščenja sob v hotelu in sistem za pogovor z gosti. Večina dijakov je povedala, da so sedaj suvereni pri rezervaciji in nakupu elektronskih kart za javni prevoz, za gledališča, muzeje in druge dogodke. Ena od dijakinj je izpostavila: *»Zdaj bolje razumem, kako deluje Booking, zdaj znam tudi sama rezervirati sobo, najti popust ...«*

B. Medkulturne kompetence

Dijaki, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus v programskem obdobju 2014–2020, so se v veliki meri strinjali s tem, da so v okviru aktivnosti Erasmus razvili medkulturne kompetence (graf 2). 7692 ali 88,5 % dijakov se je strinjalo ali zelo strinjalo, da **bolje sodelujejo z ljudmi iz drugih sredin in kultur** (povprečna ocena odgovorov je 4,4) in da **so bolj tolerantni do vrednot drugih kultur in njihovega vedenja** (7307 ali 84,1 % dijakov se je (zelo) strinjalo, $M = 4,3$). Za marsikaterega dijaka je bilo to prvo daljše obdobje bivanja v tujini, kjer so imeli priložnost spoznati delovanje in življenje ljudi v njihovih vsakdanjih okoliščinah. To in intenzivnejša komunikacija s posamezniki in skupinami v državi gostiteljici je prispevalo k spoznavanju drugačnih kulturnih okolij in tudi k spoznanju, da ljudje delimo podobne življenjske izkušnje, četudi živimo v različnih okoljih in govorimo različne jezike.

Graf 2: Ocena pridobljenih medkulturnih kompetenc – dijaki (N = 8.683)

Potrditev teh rezultatov kažejo odgovori dijakov v ciljni skupini, ki so bili na mobilnosti v različnih delih Evrope, na severu (Finska, Danska, Irska), na jugozahodu (Španija, Portugalska), v osrednjem delu (npr. Avstrija, Hrvaška) in na jugu (npr. Tenerife). Zanimivo je, da so skoraj vsi poročali, da so bili tako v podjetju kot na splošno ljudje do njih zelo odprti, da so jih nagovarjali tudi na ulicah, da so jim bili večinoma na voljo, če so potrebovali pomoč: *»Tudi na Irskem so zelo sproščeni, vljudni, prijazni. Ljudje se med sabo pogovarjajo, čeprav se ne poznajo.«* Na eno od dijakinj je naredilo vtis tudi to, da *»spoštujejo različne vere, več institucij imajo za različne veroizpovedi«*. Da kulturno okolje, v katerem ljudje živijo, vpliva na njihovo delo, je ugotavljala ena od dijakinj, ki se je *»naučila malo sprostiti. Oni mislijo, da je treba vse bolj počasi. Ni bilo toliko stresa, pritiska, da je treba hitro delati.«* Opazili so tudi etnično raznolikost v večjih mestih, tudi v podjetjih, kjer so bili na mobilnosti Erasmus+: *»Vidiš različne kulture, samo ne Avstrijcev. Turki so zelo prijazni, takoj te povabijo, če boš čaj, če boš kaj jedel. Vsi ti pomagajo, niso zadržani ...«* Dotaknile so se jih tudi velike socialne razlike med ljudmi, srečali so npr. migrante, ki so

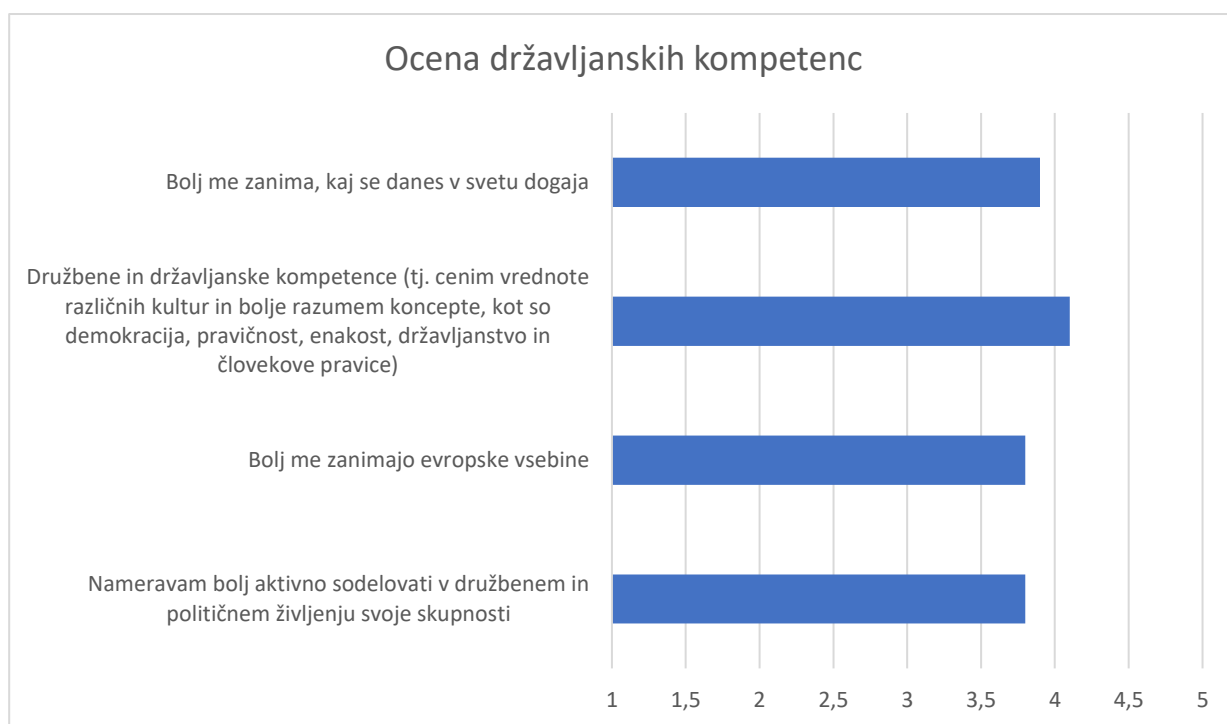
prodajali izdelke na ulici, in brezdomce, obenem so opazili večje socialne razlike med ljudmi, ki ne živijo v velikih mestih.

Dijaki so se strinjali, da **je bivanje v drugih državah vplivalo na njihovo strpnost in sprejemanje drugačnosti**: »Erasmus te prisili, da spoznaš druge kulture, kar je super!« »Zdaj drugače gledam, malo manj obsojam, če je kdo drugačen. Razumem, da ima vsak svojo zgodbo za sabo, in to sprejemem, ne obsojam.«

C. Državljske kompetence

Dijaki, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus v programskem obdobju 2014–2020, **so odgovorili, da bolje razumejo koncepte, kot so demokracija, pravičnost, enakost, državljanstvo in človekove pravice** (graf 3). To postavko so v povprečju ocenili zelo visoko ($M = 4,1$). 6.519 ali 75 % dijakov se je strinjalo ali zelo strinjalo, da bolj cenijo vrednote različnih kultur in bolje razumejo zgoraj omenjene koncepte. Nekoliko nižje je v povprečju ocenjen odgovor ($M = 3,9$), da dijake po opravljeni učni mobilnosti **bolj zanima, kaj se v svetu dogaja** (s tem se je strinjalo ali zelo strinjalo 6.002 ali 69,2 % dijakov), še nekoliko nižje povprečje ($M = 3,8$) imata odgovora, da **nameravajo dijaki bolj aktivno sodelovati v družbenem in političnem življenju** (s tem se je strinjalo ali zelo strinjalo 5.622 ali 64,7 % dijakov) in da **jih bolj zanimajo evropske vsebine** (s tem se je strinjalo ali zelo strinjalo 5.763 ali 66,4 % dijakov).

Graf 3: Ocena državljskih kompetenc – dijaki ($N = 8.683$)

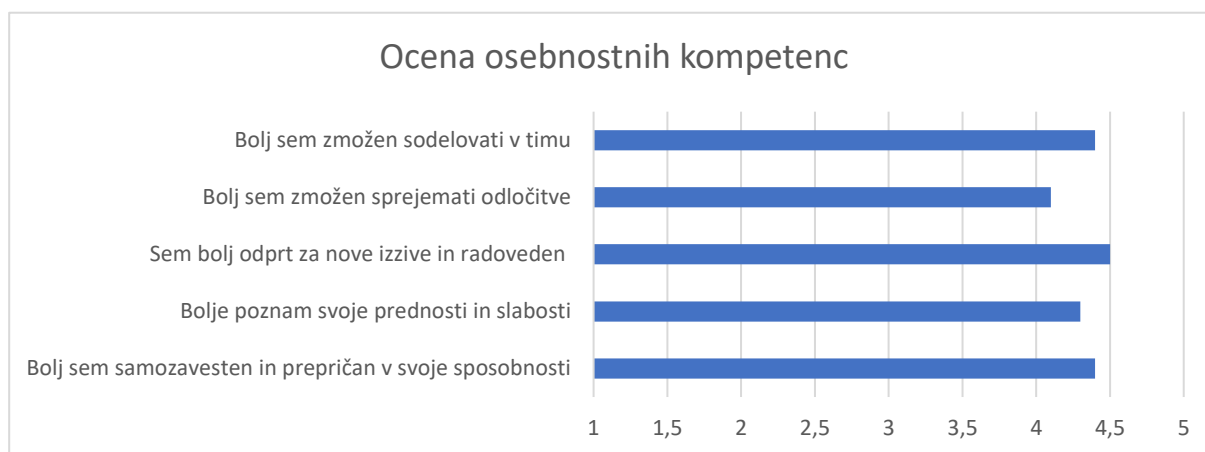
Na ciljnih skupinah so dijaki, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus v programskem obdobju 2021–2027, povedali, da jih je sodelovanje na mobilnosti Erasmus+ vzpodbudilo, da **bi več potovali in da jih sedaj bolj zanimajo novice in prispevki, ki obravnavajo državo, kjer so bili na mobilnosti**: »Že prej me je zanimalo, kaj se dogaja po svetu, zdaj pa še bolj. Zanima me gospodarstvo posamezne države ...« Eden od dijakov je povedal, da ga sedaj bolj zanima program Erasmus+, kakšne akcije ponuja, kako je finančno ovrednoten itd., ker bi si še želel sodelovati v tem programu. »Zavedanje, da nisi prepuščen samemu sebi,

ampak da zate poskrbijo, tudi v Evropski uniji v okviru projektov Erasmus+,« je eden od zaključkov, ki ga je izpostavila ena od dijakinj.

D. Kompetence, vezana ne osebni razvoj

Dijaki v programskem obdobju 2014–2020 so zelo visoko ocenili učinek sodelovanja v akciji Erasmus+ na dvig njihovih osebnostnih kompetenc (graf 4). Najbolj so se strinjali s tem, da **so postali bolj odprti za nove izzive**, kar 90 % oziroma 7.810 dijakov se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo ($M = 4,5$). Malo manj kot 90 % dijakov je tudi menilo, da **so bolj samozavestni in prepričani v svoje sposobnosti** (7.779 dijakov) in **bolj zmožni sodelovati v timu** (7.635 dijakov). Povprečna vrednost odgovorov je 4,5. Nekoliko nižji, vendar še vedno visoki oceni strinjanja se kaže pri oceni **poznavanja svojih prednosti in slabosti**, s tem se je zelo strinjalo ali strinjalo 7.345 ali 84,6 % dijakov ($M = 4,3$), in **zmožnosti sprejemanja odločitev**, s tem se je strinjalo ali zelo strinjalo 6.614 ali dobre tri četrtine vprašanih ($M = 4,1$).

Graf 4: Ocena osebnostnih kompetenc – dijaki ($N = 8.683$)

Tudi v ciljnih skupinah so vsi dijaki poudarili, da je mobilnost v programskem obdobju 2020–2027 močno prispevala k njihovi osebni rasti. Večina dijakov je poročala, da so zaradi mobilnosti postali **bolj samostojni, da si znajo bolje organizirati čas, načrtovati porabo financ, upravljati s prostim časom ...** Primeri odgovorov:

- »Vidiš, kako je, če bi sam živel, ali pa s svojimi sostanovalci. Česa vsega si zmožen.«
- »Tukaj si res prisiljen v to, da postaneš samostojen. Sam si moraš prati, kuhati, kupovati vstopnice, pravočasno priti na delo ... Med vikendom smo si organizirali prosti čas, kaj bi si želeli ogledati. To je zdaj enako za vsa potovanja naprej.«
- »Zdaj vem, da če me postavijo v neko novo mesto, bi preživel. Postal sem bolj samostojen. Na mobilnosti dobiš uvid v to, kako je biti odrasel.«

Veliko dijakov je izpostavilo tudi, da so postali **bolj samozavestni**: »Prej sem bila bolj introvertirana, zdaj lažje komuniciram z ljudmi. Dvomila sem v svoje znanje angleščine, a sem na mobilnosti ugotovila, da je moje znanje dobro. Dvomila sem v svoje delo, znanje, a sem videla, da delam dobro, da je moje znanje pravo.«

Dijaki so izpostavili še, da je mobilnost priložnost, da **bolje spoznaš samega sebe, ko si postavljen v drugo okolje**, kar je izraženo v primerih njihovih odgovorov: »Na mobilnosti sem bolje spoznal samega sebe, ugotovil, kako lahko tudi svoje slabe lastnosti obrnem sebi v prid, se iz njih nekaj naučim.« »Izkušnja mobilnosti je dobra iztočnica za nadaljnje življenje. Tam si sam, a vendar je zadaj spremstvo, učitelj, na katerega se lahko obrneš, če kaj potrebuješ.« »Zdaj se bolj zavedam, kaj mi je všeč, kje bi lahko živel, kje ne, kaj in kje bi rada delala, kam bi še lahko šla ...«

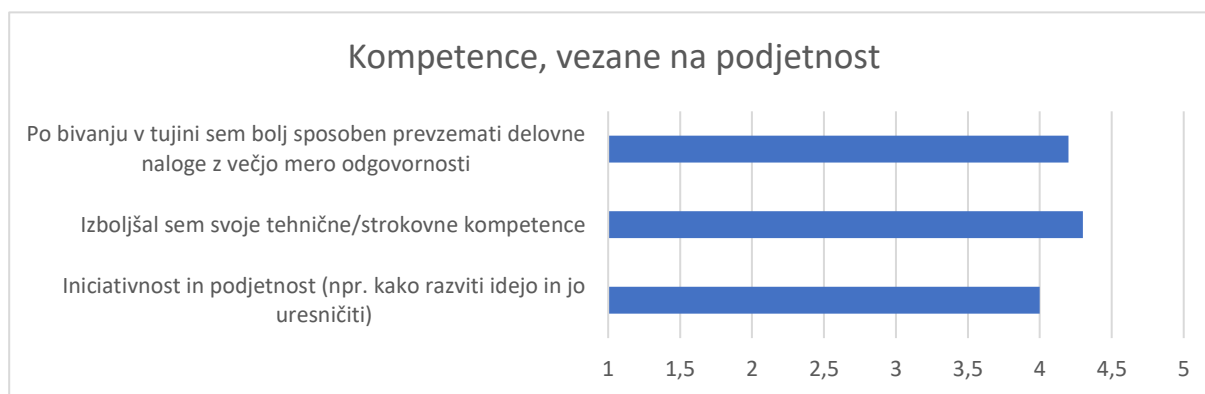
Kako pomembno je, da so se **naučili biti del skupine, sodelovanja, prilagajanja** ... razberemo iz naslednjih odgovorov dijakov: *»Naučil sem se sodelovanja v timu. Na mobilnost je šlo osem dijakov in smo vse skupaj počeli. Zato smo morali sodelovati.«* *»Naučila sem se komunikacije v skupini, sodelovanja. Zdaj vem, da nisem samo jaz, da moram prispevati k skupini, da je treba pogledati tudi na druge, ne samo nase. Smo imeli enega v skupini, ki se je samo s sabo ukvarjal, se ni znal prilagajati. Tako sem videla, kako je to, če se ukvarjaš sam s sabo in ne upoštevaš drugih.«*

Ena od dijakinj je povedala: *»Jaz sem prvič letela in premagala strah pred letenjem!«*

E. Kompetence, vezane na podjetnost

Med kompetencami, vezanimi na podjetnost, so se dijaki v programskem obdobju 2014–2020 najbolj strinjali s tem, da so s sodelovanjem v aktivnostih Erasmus+ **izboljšali svoje tehnične/strokovne kompetence** (graf 5). S tem se je strinjalo ali zelo strinjalo 7.461 ali 86 % dijakov (M = 4,2). 7.032 ali 81 % dijakov se strinja ali zelo strinja, da so po bivanju v tujini **zmožni prevzemati delovne naloge z večjo mero odgovornosti** (M = 4,2). 6.279 ali 72,3 % dijakov se je strinjalo tudi s tem, da so v okviru aktivnosti Erasmus+ razvili **kompetenco podjetnosti**. Povprečna ocena odgovorov je 4.

Graf 5: Kompetence, vezane na podjetnost – dijaki (N = 8.683)

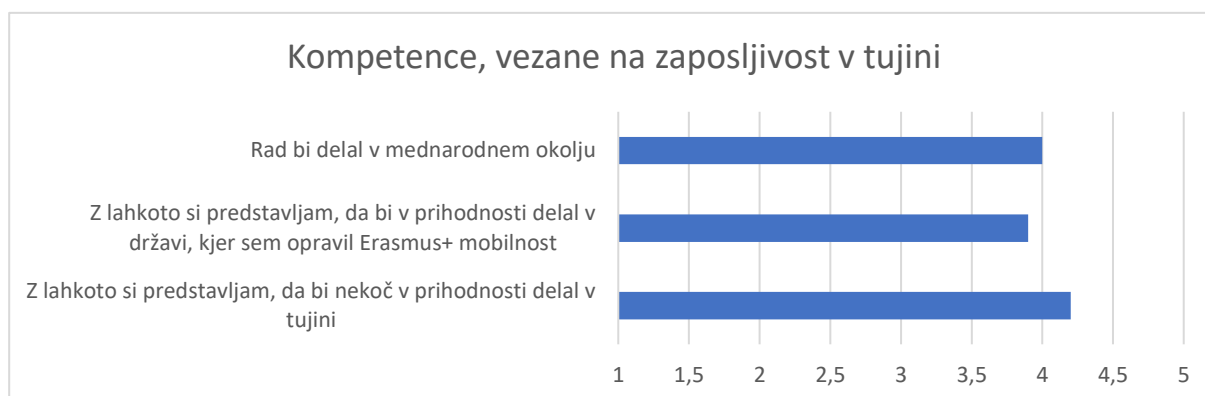

Dijaki na ciljnih skupinah so poročali, da so bili na mobilnostih vključeni v neposredni delovni proces. Poudarek je bil na **razvijanju praktičnih veščin**, zlasti so se na mobilnostih naučili **mehkih veščin, kot so različni pristopi k delu, odgovornost, samostojnost, samoiniciativnost**. Nekateri so povedali tudi, da so usvojili **strokovne izraze v angleškem jeziku**. Predvsem pa so dijaki dobili **uvid v to, kaj pomeni delati na področju, za katerega se izobražujejo, kaj bi v bodoče delali in česa ne**. Poglejmo nekaj odgovorov: *»Zdaj bolj vem, kaj je zame, kaj lahko počnem v prihodnje. Ugotovila sem, da je za mene delo z ljudmi, da sem se odločila za pravi poklic.«* *»Zdaj sem videla tudi, česa ne bi počela v življenju, npr. delo v hotelu. Raje bi delala v marketingu, oblikovanju.«* *»Dobila sem potrditev, da bi se rada šolala še naprej. Pri poklicu, za katerega se zdaj izobražujem, je veliko več čiščenja kot drugega dela. Hočem študirati, ko vidim, kaj delajo veterinarji in kaj podporno osebje.«* *»Rad bi imel svoje podjetje, raje kot da bi pod enim delal. Rad bi bil sam svoj šef. Sem videl, da sem se odločil za pravi poklic.«* *»Nikoli si nisem same sebe predstavljala kot podjetnice, da bi vodila ljudi, da bi šla v tujino. Zdaj sem bolj odprta za kakšno počitniško delo kje drugje, bi si šla še kam nabrat izkušnje.«*

F. Zaposljivost v tujini

Največ dijakov (iz programskega obdobja 2014–2020), to je 6.958 ali 80,1 %, se je strinjalo ali zelo strinjalo, da si z lahkoto predstavljajo, **da bi nekoč v prihodnosti delali v tujini** (graf 6). Povprečna vrednost odgovorov je 4,2. Nekoliko manj dijakov, 5.747 ali 66,2 %, se je strinjalo ali zelo strinjalo s tem, da **bi delali v državi, kjer so bili na mobilnosti** (M = 3,9). 6.260 ali 72,1 % dijakov se je strinjalo ali zelo strinjalo, da **bi radi delali v mednarodnem okolju** (M = 4,0).

Graf 6: Kompetence, vezane na zaposljivost – dijaki (N = 8.683)

Tudi na ciljnih skupinah se je pokazalo, da si nekateri dijaki želijo dela v tujini, ne pa vsi. Poglejmo nekaj odgovorov:

- *»Jaz bi šel raje delat v tujino, v Avstrijo, tam je večji trg, več možnosti za razvoj. Ne bi pa delal točno tega, kar sem zdaj delal. Bi ostal v stroki, ne bi pa delal na gradbišču.«*
- *»Bi delal za nekaj časa v tujini, ne bi pa živel ves čas tam. V Sloveniji se dobro živi. Videl sem, da se vse da. Še bolj sem prepričan v svoj poklic, da je veliko možnosti različnega dela znotraj poklica.«*
- *»Izkušnja na Hrvaškem mi je dala vizijo, kako bi izgledalo, če bi se zaposlil kje drugje. Že prej sem imel cilj, da naredim šolo in potem grem po svetu, delat malo tu, malo tam za 10 let. Tako bi nabral zanje in izkušnje in bi potem odprl svoje podjetje v Sloveniji.«*

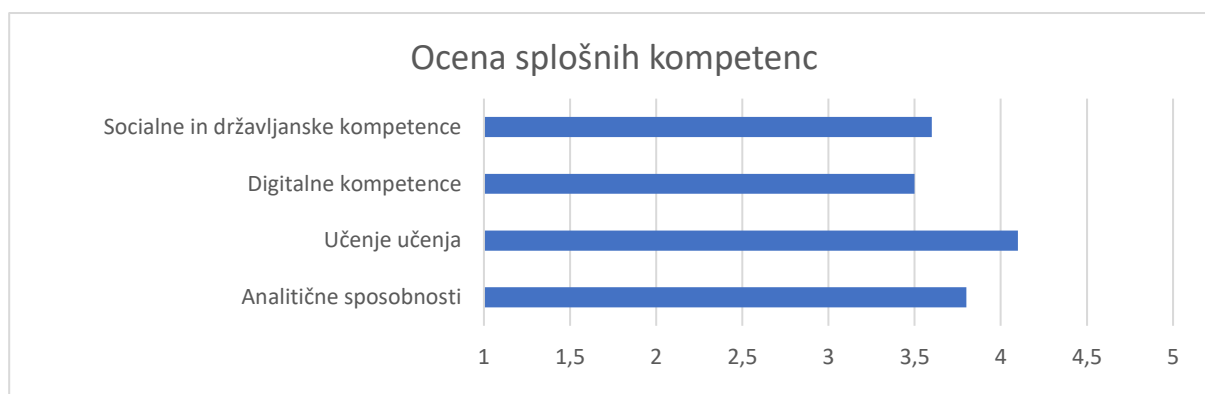
Dijaki so program Erasmus+, ki omogoča mobilnosti in izkušnje pri delodajalcih v tujini, v veliki meri pohvalili. Pohvalili so psihološko, kulturno in strokovno pripravo na izmenjavo na matični šoli ter celotno organizacijo in izvedbo mobilnosti v državi gostiteljici. Imeli so zelo malo predlogov za izboljšavo, in sicer, da bi tisti, ki gostujejo v manjših mestih ali vaseh, dobili informacije o mestih ali vaseh v bližini, da bi tako lažje zapolnili prosti čas. Drug predlog pa je bil, da bi finančna podpora na mobilnosti bolj sledila standardom države in mesta, kjer so dijaki na mobilnosti. Zlasti skandinavske države (in njihova glavna mesta) so se izkazale kot zelo drage za življenje.

STROKOVNI DELAVCI

A. Kompetence, ki so vezane na lastno učenje, kot npr. učenje učenja, analitično mišljenje in digitalne kompetence

Strokovni delavci, ki so odgovarjali na anketni vprašalnik v programskem obdobju 2014–2020 (graf 7), so se v največji meri strinjali, da je sodelovanje v aktivnostih Erasmus+ prispevalo k razvoju kompetence **učenje učenja** (1.086 ali 78,9 % se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo, $M = 4,1$). Nekoliko manj so se strinjali s tem, da so v času projektnih aktivnosti razvili **analitične sposobnosti** (920 ali 66,8 % se je s tem (zelo) strinjalo, $M = 3,8$). S tem, da so v času aktivnosti Erasmus+ razvili **socialne in državljanske kompetence**, se je zelo strinjalo ali strinjalo 43,7 %. Približno 30 % strokovnih delavcev se s tem ni strinjalo. Povprečna vrednost odgovorov je 3,6. V povprečju je najslabše ocenjena trditev, da so razvili **digitalne kompetence** ($M=3,5$), saj se je s tem strinjala ali zelo strinjala le dobra polovica vprašanih, dobra četrtina je bila neopredeljenih, slabih 20 % pa jih je menilo, da teh kompetenc niso pridobili.

Graf 7: Dvig kompetenc, ki so vezane na lastno učenje, kot npr. učenje učenja, analitično mišljenje in digitalne kompetence – osebje (N = 1.377)

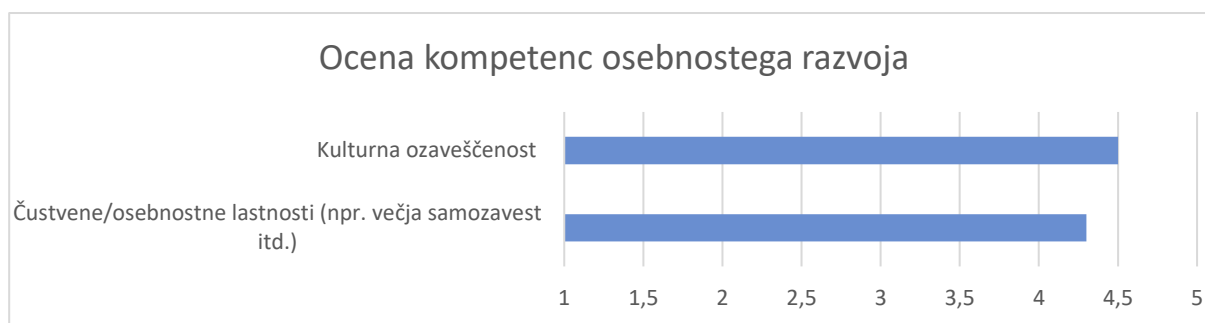
Z učitelji, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2021–2027, smo se v ciljnih skupinah od zgoraj navedenega pogovarjali predvsem o digitalnih kompetencah. Vsi učitelji so poročali, da so zaradi vključenosti v aktivnosti Erasmus+ izboljšali svoje **digitalne kompetence za medsebojno komunikacijo, promocijo šole, urejanje spletnih strani in rabo družbenih medijev**. Kot primere dobrih praks pridobivanja digitalnih kompetenc učitelji navajajo: »Bila sem na več izmenjavah, pripravljali smo gradiva, video gradiva in jih uporabili za promocijo šole. Z vsako mobilnostjo pridobivam digitalne kompetence. Trenutno vodim strateško partnerstvo na Google Drive, brez tega bi bilo zelo težko voditi tako kompleksen projekt. Je dobro, da je vse na enem mestu, urejeno, da ne iščemo informacij po elektronski pošti.« Druga učiteljica je nadaljevala: »Kot šola smo napredovali pri rabi socialnih omrežij in jih uporabljamo za medsebojno obveščanje, objavljanje informacij, ko so dijaki na izmenjavi, obveščamo se, kaj se dogaja na mobilnostih. Socialne medije uporabljamo v smislu promocije dosežkov projektov in motiviranja dijakov in učiteljev, da se vključujejo v aktivnosti Erasmus+.«

Drug vidik, ki so ga učitelji izpostavili, je bila **uporaba digitalne tehnologije za potrebe organizacije potovanj**. Ena od učiteljic je povedala, drugi so ji pritrdili: »Bolj sem suverena pri [...] nakupu letalskih kart, rezervacijah bivanja ...« Da so bolj suvereni **pri uporabi digitalne tehnologije za izvedbo pouka in pri različnih predstavitvah in javnih nastopih**, je izpostavila večina učiteljev. Ena od učiteljic tako pravi: »Tudi ko hodim po predstavitvah, sem bolj suverena, se ne ustrašim, če PowerPoint ne dela, se ne ustrašim različnih kablov in povezovanja računalnika z drugimi napravami.« In druga je dopolnila: »Spodbudilo me je, da smo tudi pri pouku začeli snemat filmčke kot učno gradivo. Ni mi več problem imeti pouka prek Teamsov za določene dijake, ki ne morejo biti fizično pri pouku. V času pandemije covid-19 so kolegi iz Avstrije naredili pouk na daljavo iz parka. Druge partnerske šole so videle, kako oni uporabljajo digitalno tehnologijo pri pouku, in so jo potem tudi same začele uporabljati. **Takšne izkušnje ti dajo potisk, da si upaš več.**«

B. Kompetence, vezane na osebni razvoj

Strokovni delavci so se v veliki meri strinjali, da je sodelovanje v aktivnostih Erasmus+ v programskem obdobju 2014–2020 **prispevalo k njihovi kulturni ozaveščenosti** (graf 8). S tem se je strinjalo ali zelo strinjalo skoraj 1.277 ali 93 % strokovnih delavcev ($M = 4,5$). Visoko je bilo tudi strinjanje s tem, da imajo mobilnosti **učinek na osebni razvoj**. S tem se je strinjalo ali zelo strinjalo 1.168 ali 84,8 % osebja, povprečna vrednost odgovorov je 4,3.

Graf 8: Ocena osebnostnih kompetenc – osebje ($N = 1.377$)

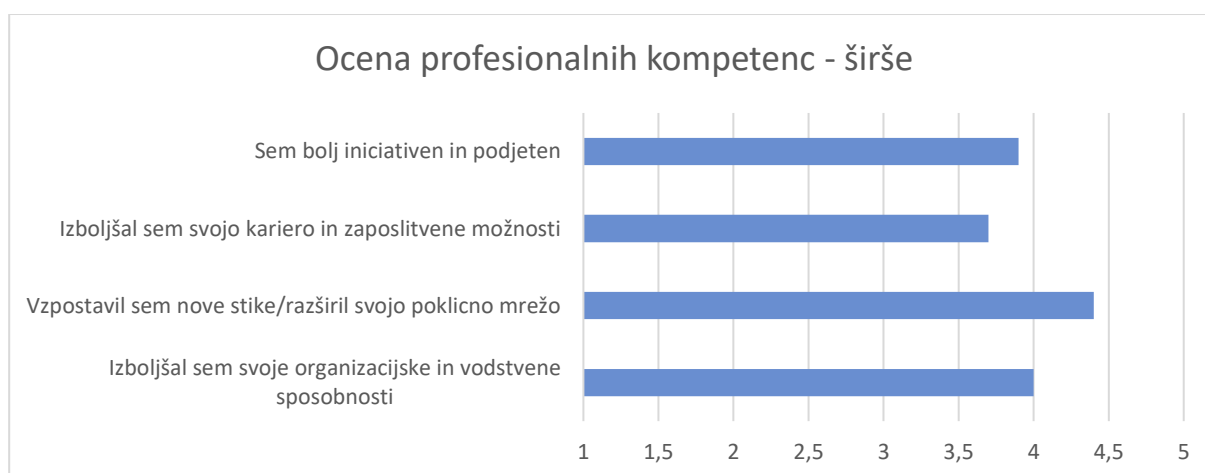

Učitelji, ki so bili vključeni v projekte Erasmus v programskem obdobju 2021–2027, so na ciljnih skupinah potrdili, da vključenost v projekt vpliva na njihov osebni razvoj. Najbolj povedna je naslednja izjava: *»Meni se je z Erasmusom odprl svet. Prej nisem potovala. Moje prvo potovanje je bilo poročno potovanje. Potem zopet nisem potovala zaradi otrok ... Na mobilnostih sem pozorna na različne ljudi, kulture. Ugotavljam, da zunanji izgled ni tako pomemben, da je treba prepoznati, ali je človek dober ...«* Glede **spoznavanja drugih kultur** je učiteljica povedala: *»Vedno ko grem v tujino, poiščem avtorja iz države, v katero grem. Se mi je že zgodilo, da sem jaz poznala določenega avtorja, predstavnik gostujoče države pa ne ... Če gremo z več dijaki na izmenjavo, se poskusimo povezati s profesorjem umetnosti in ga prosimo, da nam predstavi kulturne znamenitosti njihove države, priporoči obiske galerij, muzejev ...«* Učitelji so povedali še, da na mobilnostih **podirajo stereotipe**: *»Ko sem se srečala s Kurdi, sem bila prestrašena, nato pa spoznala da so to krasni ljudje...«* Mobilnosti vplivajo tudi na to, da državo obiščejo še v svojem prostem času: *»Kamor greš na Erasmus, se vrneš tja z družino. Ti pusti nekaj, kar bi rad še enkrat videl, pokazal otrokom.«*

C. Profesionalni razvoj, vezan na poučevanje in poznavanje področja izobraževanja

Največji delež strokovnih delavcev se je strinjal, da so v okviru projektov v programskem obdobju 2014–2020 **vzpostavili nove stike in razširili svojo poklicno mrežo** (graf 9). S tem se je strinjalo ali zelo strinjalo 1.203 ali 87,3 % osebja. Povprečna vrednost odgovorov je 4,4. 1.010 ali 73,4 % osebja se je strinjalo ali zelo strinjalo, da so **razvili organizacijske in vodstvene sposobnosti** (M = 4,0). Slabe tri četrtine se je strinjalo ali zelo strinjalo, da so **bolj iniciativni ter podjetni**. Povprečna vrednost odgovorov je 3,9. Najmanj so se strokovni delavci strinjali s postavko, da so **izboljšali svojo kariero in zaposlitvene možnosti** (tako jih meni le 828 ali 60,1 %) . Kljub temu je tudi ta postavka razmeroma visoko ocenjena, povprečna vrednost je 3,7.

Graf 9: Kompetence, vezane na podjetnost in širši profesionalni razvoj – osebje (N = 1.377)

Vsi učitelji na ciljnih skupinah, ki so vključeni v projekte v programskem obdobju 2021–2027, so se strinjali, da sodelovanje v aktivnostih Erasmus+ vpliva na njihov **širši profesionalni razvoj in tudi na**

izboljšanje vodstvenih in organizacijskih sposobnosti. Ena od učiteljic je povedala: »Naš ravnatelj dodeljuje razne naloge. In zdaj mi je kakšno nalogo lažje sprejeti na osnovi teh izkušenj. Sedaj npr. sem postala vodja razvojnega učiteljskega tima. Drugače sprejemam dodatne naloge, tudi če so zahtevne.«

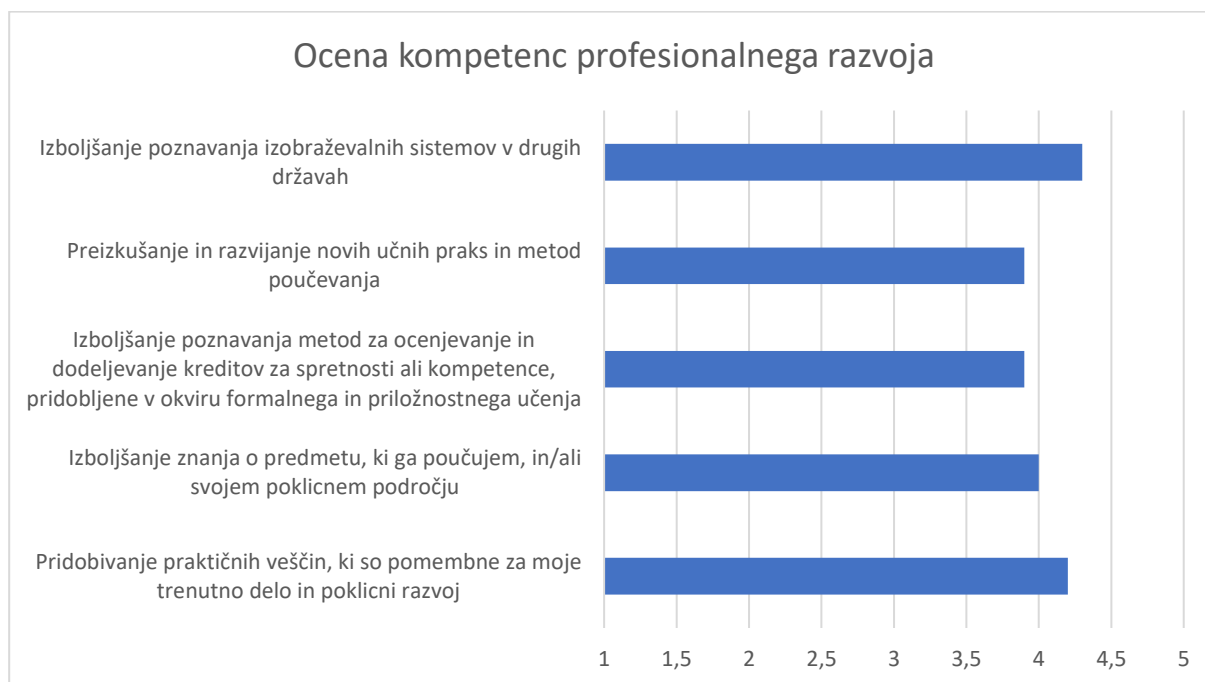
Dve učiteljici sta povedali, da sta v tujini videli, da se določene organizacije ukvarjajo izključno z mednarodnimi projekti in da **bi jih zanimala tudi samostojna poklicna pot** na tam področju: »Spoznala sem možnost, da lahko tudi kot zasebnik izvajam določene projekte. Sem odprta za različne možnosti ...« »Imam željo po svobodi, po samostojni poti za izvajanje projektov.«

Vsi učitelji so poročali tudi o tem, da so s sodelovanjem v aktivnostih Erasmus+ **spoznali nove partnerje, mednarodno okolje, da je to vzpodbuda za vključevanje v nove projekte:** »Na kontaktnem seminarju sem dobila toliko novih znaj in kontaktov ... Na šoli imamo več strateških partnerstev ... Povezali smo se z Norvežani in tako pridobili še sredstva iz njihovega sklada ...«

D. Profesionalni razvoj, vezan na poučevanje in poznavanje področja izobraževanja

Na boljše poznavanje izobraževalnih sistemov v Evropi (graf 10) je po mnenju skoraj 85 % strokovnih delavcev vplivala vključenost v projekte Erasmus+ (povprečna vrednost odgovorov je 4,3). Visoko stopnjo strinjanja so izrazili strokovni delavci tudi s postavko, da so pridobili **poklicno specifične kompetence, ki so pomembne za njihovo delo in poklicni razvoj** (1.117 ali 81,2 % strokovnih delavcev se je strinjalo ali zelo strinjalo, M = 4,2). 1.033 ali 75 % se jih je v veliki meri strinjalo tudi s tem, da so **nadgradili znanje na strokovnem področju, ki ga poučujejo** (M = 4,0). Strokovni delavci so se najmanj strinjali s trditvama, da so v času projekta Erasmus+ **izboljšali poznavanje metod za ocenjevanje in dodeljevanje kreditov za spretnosti ali kompetence, pridobljene v okviru formalnega in priložnostnega učenja**, ter **razvijali in preizkušali nove učne prakse in metode poučevanja**. V obeh primerih gre za ožji pedagoški področji, ki morata biti tudi vsebina posameznega projekta, zato nekoliko nižja ocena ni presenetljiva. Gre pa v obeh primerih še vedno za visoko stopnjo strinjanja, okoli 70 % osebja se je strinjalo ali zelo strinjalo, da so pridobili kompetence tudi na teh področjih. Povprečna ocena odgovorov je 3,9.

Graf 10: Ocena kompetenc profesionalnega razvoja (N = 1.377)

Na ciljnih skupinah so učitelji, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2021–2027, poudarili, da imajo projekti Erasmus+ velik vpliv na njihov profesionalni razvoj. Veliko učiteljev je povedalo, da **so spoznali nove, drugačne metode dela.**

Poglejmo nekaj izjav:

- *»Zame je bilo najbolj pomembno, da sem videla, kakšno opremo imajo drugje, na kakšen način poučujejo drugje in kakšen nivo znanja imajo dijaki. Ugotovili smo, da ni drugje tako zelo boljše kot pri nas, da je nivo znanja nekje boljši, nekje slabši. Metodika nas je impresionirala v skandinavskih državah. Tam imajo zelo odprt odnos, veliko prostora za iskanje rešitev. Pomemben je rezultat, proces je prost – večja avtonomija dijakov. Kjer imajo na šolah podobno opremo, smo si npr. izmenjali vaje ali dobili idejo, kakšno opremo kupiti« (za elektro področje).*
- *»Dobil sem nove ideje, kako poučevati. Dobil sem tudi večjo širino znanja predmeta, ki ga poučujem.«*

Nov zagon in večjo samozavest pri pedagoškem delu kot neposredni učinek mobilnosti so učitelji izrazili v naslednjih izjavah:

- *»Po izobraževanjih v tujini si več upam v razredu. V Sloveniji imamo vse zelo strukturirano, formalizirano. Z drugimi pristopi in metodami mi je med drugim omogočena tudi refleksija same sebe, kaj se meni dogaja, kaj vpliva na moje počutje, na način poučevanja, odziv na učence ...«*
- *»Domov se vrneš z neverjetno energijo, ki je ne moreš dobiti nikakor drugače. Ni ležernosti. Iščeš nove načine dela v razredu, kako aktivirati dijake. Čutiš moč, energijo za uporabo nekih novih pristopov k poučevanju. Vzpostaviš tudi drugačen odnos z dijaki.«*
- *»Z mobilnostmi v tujino dobim še več motivacije, da poučujem learning by doing, da z dijaki čim več preizkušamo. Zdaj si upam že 70 % ur pouka izvesti v naravi. Ko se vrneš domov, ni nič drugače in hkrati je vse drugače ... Treba je iti ven, drugače ni napredka.«*

Tudi učitelji so največkrat pohvalili program Erasmus+. Zlasti so izpostavili nacionalno agencijo CMEPIUS, da jim je pri pripravi projektnega predloga in kasneje pri izvedbi v veliko podporo. Da so na agenciji hitro odzivni, ažurni, da je komunikacija dobra. So pa predlagali, da bi bila vsa dokumentacija glede poročanja o projektu v elektronski obliki, da ne bi več operirali s papirjem. Predlagali so tudi, da so tisti, ki prijavljajo projekt na posamezni šoli, hkrati tudi izvajalci, da to niso zaposleni v projektni pisarni, ki nimajo stika s pedagoško prakso. Naslednje priporočilo šolam je bilo, naj prijavijo samo toliko in tiste projekte, ki so neposredno povezani z letnim delovnim načrtom ali razvojnim načrtom šole. Preveliko število projektov manjša motivacijo učiteljev, da bi v njih sodelovali. Vsi intervjuvani učitelji nedvomno vsem priporočajo izkušnjo mobilnosti ali kakšne druge mednarodne aktivnosti.

4.2 Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023) na organizacijsko raven

V tem poglavju prikazujemo učinke sodelovanja osebja v aktivnostih Erasmus+ na institucijo, kot jih vidijo mentorji v podjetjih in strokovni delavci v šolah in drugih organizacijah, ki se ukvarjajo s poklicnim in strokovnim izobraževanjem. V nadaljevanju predstavljamo:

- a) rezultate, pridobljene z anketnim vprašalnikom, na katerega so odgovarjali vsi strokovni delavci, vključno z mentorji v podjetjih, v programskem obdobju 2014–2020 (N = 1377);
- b) rezultate, pridobljene z anketnim vprašalnikom, ki smo ga za potrebe pričujoče evalvacije posredovali koordinatorskim potrjenim projektom za programsko obdobje 2021–2027 – koordinatorje pa smo spraševali po učinkih projektov za obdobje 2018–2023;
- c) rezultate, ki smo jih zbrali z izvedbo dveh ciljnih skupin za učitelje, vključene v aktivnosti Erasmus+ (ciljni skupini sta bili izvedeni meseca novembra 2023);
- d) rezultate, ki smo jih zbrali z izvedbo ciljne skupine za mentorje v podjetjih, ki so sprejeli na praktično izobraževanje dijake in tujine, iz držav EU (ciljna skupina je bila izvedena meseca novembra 2023).

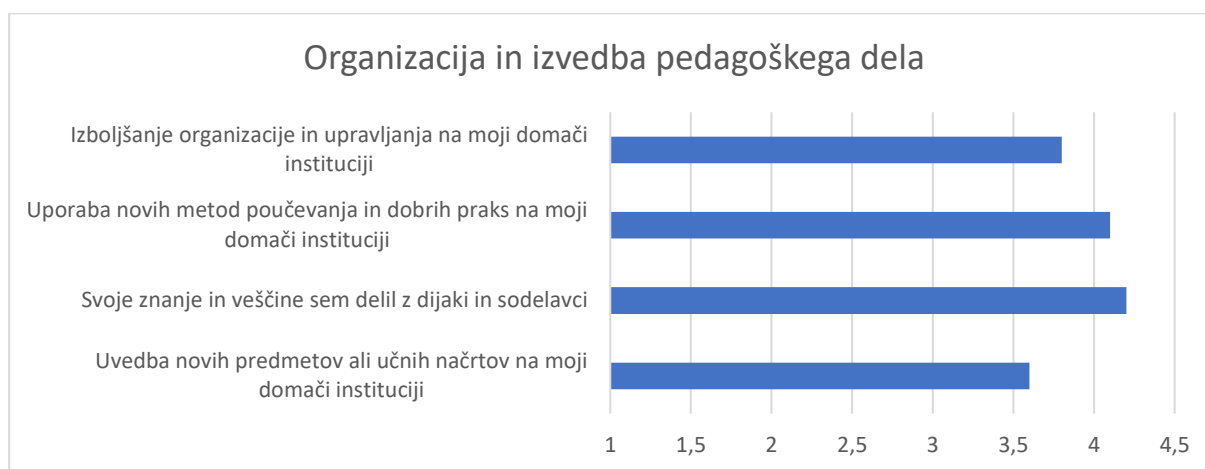
Rezultate o učinkih aktivnosti Erasmus+ na institucijo z vidika strokovnih delavcev smo umestili v tri vsebinske sklope:

- a. organizacija in izvedba pedagoškega dela,
- b. sodelovanje, mreženje (povezovanje z drugimi institucijami),
- c. internacionalizacija.

A. Organizacija in izvedba pedagoškega dela

Najprej predstavljamo rezultate odgovorov strokovnih delavcev, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2014–2020. V vzorec so vključeni vsi strokovni delavci, vključno z mentorji v podjetjih.

Graf 11: Učinki na organizacijo in izvedbo pedagoškega dela – strokovni delavci v programskem obdobju 2014–2020 (N = 1.377)

Strokovni delavci, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2014–2020, so se v največji meri strinjali s trditvijo (graf 11), da **so svoje znanje in veščine delil z dijaki in sodelavci** (1.128 ali 82 % se jih je s tem strinjalo ali zelo strinjalo, $M = 4,2$). V podobno visokem deležu (1.107 ali 80,3 %) so se tudi strinjali ali zelo strinjali, da **po zaključku aktivnosti uporabljajo nove metode poučevanja in dobre prakse**. Povprečna ocena teh odgovorov je 4,1. Nekoliko nižji je delež tistih, ki ugotavljajo (904 ali 65,6 %), da **je posledica aktivnosti Erasmus+ boljše upravljanje in organizacija dela v organizaciji, kjer so zaposleni**. Povprečna ocena odgovorov je 3,8. V tem sklopu odgovorov so se v najnižji meri strinjali ($M = 3,6$) s trditvijo, da je posledica aktivnosti Erasmus+ **uvajanje novih vsebin, predmetov oz. strokovnih modulov** v programe, ki jih izvajajo na poklicnih in strokovnih šolah.

Ugotovitve, do katerih smo prišli na podlagi odgovorov strokovnih delavcev v programskem obdobju 2014–2020, smo želeli primerjati s programskim obdobjem 2021–2027, zato smo podobna vprašanja zastavili koordinatorjem potrjenih projektov Erasmus+ za novo programsko obdobje (koordinatorje smo spraševali po učinkih projektov v letih 2018–2023), učiteljem poklicnih in strokovnih šol ter mentorjem v podjetjih. Iz njihovih odprtih odgovorov lahko razberemo, kaj so bili konkretni, vsebinski učinki projektov, ki zadevajo organizacijo in izvedbo pedagoškega procesa.

Koordinatorji aktivnosti Erasmus+, učitelji in mentorji so povedali, da so tudi v novem programskem obdobju ena od glavnih pridobitev **nova strokovna znanja, poklicne ter ključne kompetence in/ali uvedba strokovnih modulov v okviru odprtega kurikula posamezne šole**. Zlasti na šolah so strokovni delavci pridobili nova strokovna znanja in poklicne ter ključne kompetence, posledično pa so v izobraževalnih institucijah v program vnesli nove strokovne vsebine in/ali strokovne module v okviru

odprtega kurikula. Nekateri koordinatorji so bili zelo konkretni in **so navedli, katere strokovne module so pripravili za odprti kurikulum:**

- »Rezultat enega od projektov je bila priprava kurikula in načrta izvajanja pouka za specifično veščino upravljanja viličarjev. Tako je bil zasnovan **novi predmet** v okviru odprtega kurikula, ki se izvaja že 2 šolski leti. Interes med dijaki je velik, ker gre za veščino, ki jo bodo uporabljali v svojem delovnem okolju.«
- »V projektu smo skupaj s podjetji pripravili modula Biga data in Razvoj produkcijskih procesov in ju vključili v odprti kurikulum. S tem smo pokazali podjetjem, da imajo vpliv na naše kurikule, hkrati pa smo pridobili nova znanja.«

Drugi koordinatorji so podali nekoliko bolj splošne odgovore, vendar še vedno zelo povedne, npr.: »Naša šola je izboljšala sodelovanje na mednarodni ravni, bolje in lažje sledi tehnološkemu napredku, še posebej, ker v sodelovanju s podjetji implementira uporabno znanje in veščine v obstoječe kurikule, bogati prepoznavnost šole, skozi projekte so se ustvarila gradiva, ki jih učitelji uporabljajo pri svojem delu, kar je še posebej pomembno pri strokovnih predmetih.«

Poleg novih strokovnih znanj in poklicno specifičnih kompetenc se kažejo učinki tudi pri razvoju ključnih kompetenc. **Ključne kompetence**, ki so jih strokovni delavci pridobili v okviru aktivnosti Erasmus+, »[...] uporabijo tako v času pouka kot pri izvajanju drugih šolskih dejavnostih (raznih dogodkih, prireditvah ...).« Nekateri koordinatorji so izpostavili tudi, da **dijaki na mobilnosti pri delodajalcih v tujini pridobijo strokovne in ključne kompetence, ki jih nato delijo z učitelji in delodajalci:**

- »Dijaki, ki so se vrnili z mobilnosti, so nova znanja oz. drugačne pristope do dela (npr. izvajanje zdravstvene nege starostnika) pokazali svojim mentorjem v šoli in sošolcem.«
- »Dijaki, ki so se udeležili mobilnosti, razširjajo svoje izkušnje pri delodajalcih, ki izvajajo PUD (praktično usposabljanje z delom) v Sloveniji. Tako se prenašajo strokovne in generične kompetence. **Zaradi izboljšanih ključnih kompetenc so dijaki bolj vidni in zaželeni pri domačih delodajalcih. Tako se izboljšujeta tudi ugled šole pri podjetjih in sodelovanje s podjetji.**«

Poleg novih strokovnih modulov v okviru odprtega kurikula koordinatorji poročajo o učinkih aktivnosti Erasmus+ v obliki **drugih novih produktov, kot so npr. nadgrajena digitalna knjižnica, razna učna gradiva, nove tehnologije, platforma za sodelovanje med šolo in podjetji ...** Predstavljamo nekaj odgovorov:

- »S projektom smo nadgradili digitalno knjižnico šolskega centra in pripravili novosti za usposabljanje učiteljev na področju digitalizacije. Prvi projekt je uspešno uvedel nove tehnologije, kot so VR- in AR-očala za poučevanje pri pouku, v nadaljevanju projekta smo usposobili več učiteljev za 3D-tiskanje in uporabo 3D-tiskalnika pri pouku ...«
- »V projektu smo izoblikovali platformo, ki omogoča sodelovanje dijakov in podjetij, pri čemer dijaki rešujejo realne izzive iz podjetij ter pri tem sodelujejo z njihovimi mentorji. Pri preizkušanju platforme smo sodelovali z več podjetji iz lokalnega okolja, z vzpostavljenimi stiki pa še vedno izboljšujemo izvajanje pouka.«
- »S pridobljenim znanjem o AR-orodjih smo tudi na naši šoli začeli razvijati gradiva, narejena s to napredno tehnologijo, in na ta način pridobili veliko zainteresiranih dijakov in učencev iz osnovnih šol.«
- »Naši učitelji so v svojo prakso iz partnerskih organizacij prenesli veliko idej in samostojno oblikovali didaktično gradivo za potrebe pouka, ki ga uporabljajo tako pri strokovnoteoretičnem kot praktičnem usposabljanju v šoli. Glede na pridobljene izkušnje trenutno nastaja tudi učilnica za izvajanje praktičnega pouka v našem najnovejšem izobraževalnem programu.«

Eden od vidnih rezultatov oziroma učinkov aktivnosti Erasmus+ je tudi uvedba in prakticiranje novih pristopov k učenju in poučevanju, ki se velikokrat navezuje na **medpredmetno povezovanje, povezovanje teorije in prakse ter vnašanje sodobne tehnologije** v izobraževalni proces. Na eni od šol so

npr. povedali, da so povezali predmet državljanska vzgoja z mednarodnimi projekti, in sicer tako, da so uvedli karierno mapo, ki jo morajo pripraviti dijaki in s katero se dijaki prijavijo tudi na mobilnost. Dobili smo še več zanimivih odgovorov:

- »V okviru projekta so naši učitelji pridobivali izkušnje z uporabo novih metod in orodij dela pri pouku (flipped classroom), z delom s priseljenci v multikulturnih razredih (reševanje konfliktov, pozitivna psihologija, čuječnost ...). Z inovativnimi pristopi smo nadgrajevali pouk in **povečali skrb za priseljence med našimi dijaki in jim olajšali vstop v slovensko kulturo.**«
- »S spoznavanjem vajeniške oblike izobraževanja v Nemčiji in različnih sistemov izobraževanja, smo spoznali, kako v različnih državah poteka prenos teoretičnega znanja v prakso (Nemčija, Belgija), kar smo s pridom uporabili tudi v naši organizaciji.«
- »Učiteljica za matematiko npr. je izkušnje s poučevanjem matematike v tujini predstavila na aktivu in svoje kolegice spodbudila za drugačen pristop k razlagi (razlaga z uporabo spletnih učilnic in telefonov).«

Kot poročajo koordinatorji aktivnosti Erasmus+ in učitelji poklicnih in strokovnih šol, so se na institucijah zgodile nekatere spremembe pri načinu delovanja. Ena od ključnih sprememb je **iskanje načinov izmenjave znanja in izkušenj, ki jih pridobijo posamezniki na mobilnostih v tujini**. Posledica tega je uvajanje delovnih srečanj zaposlenih na institucijah, uvajanje dni v letu, ki so namenjeni aktivnostim Erasmus+ Drugi vidik sprememb je viden v **komunikaciji in sodelovanju med šolami in podjetji**. Projektne aktivnosti so šole in podjetja vzpodbudile, da več komunicirajo in sodelujejo. Posledica tega je npr. gostovanje delodajalcev na šoli pri urah strokovnih modulov, analiza predznanja dijakov, preden gredo na praktično usposabljanje v podjetja ... Na eni od šol so povedali, da bodo na osnovi aktivnosti Erasmus+ **spremenili delovanje dijaškega doma** na način, da bodo lahko gostili dijake iz tujine. Nekaj odgovorov koordinatorjev:

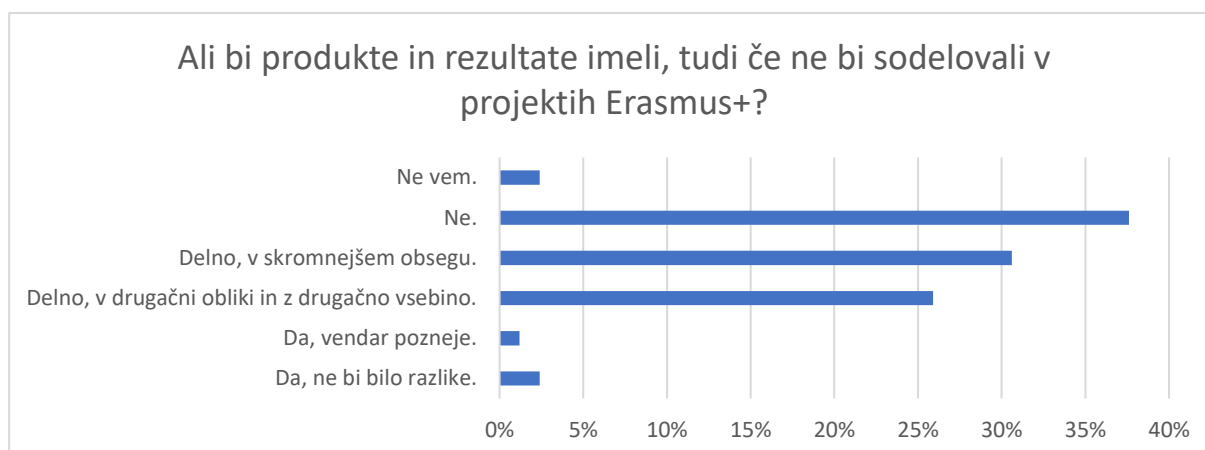
- »Izvedli smo več predstavitev vsebin projektov članom učiteljskega zbora, izvedli smo več internih usposabljanj in demonstracij uporabe različnih spletnih aplikacij pri pouku in pri praktičnem pouku. Večji poudarek pri izvajanju dejavnosti dajemo na načrtovanje, izvedbo, evalvacijo ter na ukrepe za izboljšanje.«
- »Uvedli smo redno izmenjavo izkušenj, znanj in prakse. Začeli smo ravno zaradi zaveze posameznikov, ki so odhajali na mobilnost, da bodo po vrnitvi z mobilnosti izkušnjo preverili v razredu z dijaki in jo delili med kolegi. Naše delo smo razširili tako, da sedaj sodelujejo na eni letni konferenci izmenjave izkušenj in znanj tudi sosednje šole.«
- »Kot rezultat projekta Erasmus+ smo začeli izvajati **strokovna izobraževanja za podjetja**, kar je omogočilo tudi tesnejše sodelovanje med predavatelji.«
- »Pri sodelovanju s podjetji iz lokalnega okolja, kjer naši dijaki opravljajo praktično usposabljanje pri delodajalcih, smo izluščili šibka področja naših dijakov, na osnovi česar lahko naši učitelji strokovnoteoretičnih predmetov izboljšajo in nadgradijo razvijanje strokovnih kompetenc dijakov.«

Eden od pomembnih vidikov sprememb pri delovanju izobraževalnih institucij in podjetij se nanaša na **digitalizacijo, naravovarstvo in inkluzijo**, kar pa bo podrobneje predstavljeno v nadaljevanju.

Mentorji v podjetjih, ki so bili vključeni v ciljno skupino, so bili v okviru aktivnosti Erasmus+ v vlogi mentorjev dijakom, ki so prišli na praktično izobraževanje iz tujine (iz Belgije, Francije in Nizozemske, Španije, Litve ...). Učinki prihoda dijakov iz tujine v podjetju so bili zlasti v **krepitvi jezikovnih kompetenc, multikulturnosti**, na samo delovanje institucije pa po poročanju mentorjev niso vplivali.

Koordinatorje aktivnosti Erasmus+ smo vprašali tudi, ali bi v njihovi instituciji razvili takšne produkte tudi, če ne bi sodelovali v projektih Erasmus+ (graf 12).

Graf 12: Ali bi v institucijah razvili produkte tudi, če ne bi sodelovali v projektih Erasmus+ (N = 120)

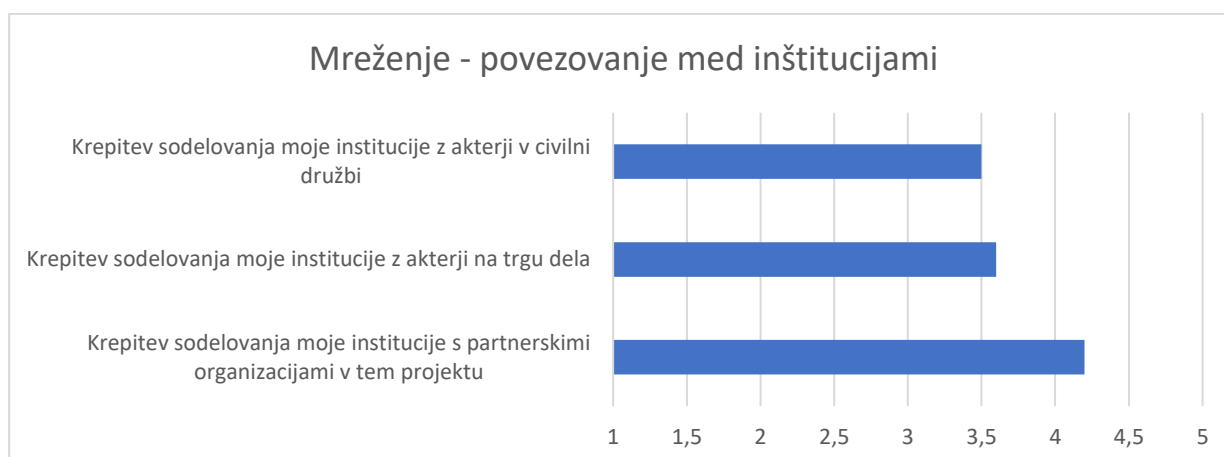

Največ (skoraj 38 %) koordinatorjev aktivnosti Erasmus+ je odgovorilo, da rezultatov, ki so jih razvili v okviru aktivnosti Erasmus+, ne bi imeli, v kolikor ne bi sodelovali v projektih Erasmus+. Malo manj kot ena tretjina koordinatorjev meni, da bi imeli takšne rezultate, vendar v skromnejšem obsegu. Ena četrtina koordinatorjev meni, da bi tovrstne rezultate imeli, vendar v drugačni obliki in z drugačno vsebino. Samo 2,4 % oziroma 2 koordinatorja menita, da bi takšne rezultate institucija imela ne glede na vključenost v projekt Erasmus+.

B. Sodelovanje, mreženje (povezovanje z drugimi institucijami)

Eden od ciljev aktivnosti Erasmus+ je krepiti sodelovanje med partnerskimi organizacijami, med izobraževalnimi institucijami in trgom dela ter s civilno družbo. Rezultati za programsko obdobje 2014–2020 kažejo (graf 13), da **se to sodelovanje najbolj izvaja med partnerskimi organizacijami v projektu**. 1147 ali **83,3 %** vprašanih se je strinjalo ali zelo strinjalo, da so aktivnosti Erasmus+ okrepile sodelovanje med partnerskimi organizacijami v projektu. Povprečna ocena vseh odgovorov je 4,2. Nekoliko manj so se vprašani strinjali, da se je z Erasmus aktivnostmi **okrepilo sodelovanje med njihovo institucijo in trgom dela** (768 ali **55,8 %** strokovnih delavcev se je s tem strnjalo ali zelo strinjalo, $M = 3,6$) in med njihovo institucijo ter civilno družbo (735 ali **53,4 %** strokovnih delavcev se je s tem strnjalo ali zelo strinjalo, $M = 3,5$).

Graf 13: Učinki na sodelovanje, komunikacijo, mreženje – strokovni delavci v programskem obdobju 2014–2020 (N = 1.377)

Pridobljene statistične rezultate smo želeli vsebinsko podkrepiti z odgovori strokovnih delavcev v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Učitelji in koordinatorji aktivnosti Erasmus+ so kot največji učinek v programskem obdobju 2021–2027 izpostavili **sodelovanje med učitelji znotraj institucije**,

mentorji pa **sodelovanje med zaposlenimi v podjetju**. Na šolah so povedali, da so se bistveno izboljšali medpredmetno povezovanje, skupno načrtovanje in izvedba pouka. Veliko jih je poročalo, da so začeli med seboj **sodelovati učitelji stroke** in **učitelji splošnoizobraževalnih predmetov**, zlasti z **učitelji tujih jezikov**:

- *»Učitelj angleščine in učitelj praktičnih vsebin (konkretna snov je bila obnovljivi viri) sta skupaj nadgradila znanje o zeleni energiji in jo nato uporabila tako pri pouku stroke kot tudi pri strokovni angleščini.«*
- *»Učitelji spremljevalci so se tekom spremljanja dijakov povezali na prijateljskem nivoju in tudi strokovno. Sedaj veliko več sodelujejo učitelji tujih jezikov z učitelji strokovnih predmetov, predvsem na področju jezika stroke v tujem jeziku.«*
- *»V okviru enega izmed projektov je bil cilj priprava slikovnega gradiva večine sestavnih delov avtomobila, ki so bili poimenovani v slovenskem jeziku in nato še prevedeni v angleški jezik. Učitelji so se morali povezati, saj so nekateri prevzeli nabavo teh materialov, drugi so slikali, tretji poimenovali ... zadnji pa prevedli v angleški jezik. Projektno delo je temeljilo na močnem timskem sodelovanju, saj so le vsi skupaj lahko uspešno opravili vse naloge v projektu.«*

Učitelji so predstavili tudi dobre primere medpredmetnega sodelovanja med učitelji strokovnih modulov in primere **sodelovanja med učitelji strokovne teorije in praktičnega pouka**:

- *»Izvedba medpredmetnega povezovanja in kombiniranje razvijanja ročnih spretnosti, računalniškega modeliranja z znanjem uporabe različnih strojev in naprav.«*
- *»Mnogokrat se medpredmetno povezujejo npr. učiteljica prehrane z učiteljico praktičnega pouka strežbe, ko se dogovorita za pripravo in izvedbo skupnih ur in v goste povabita npr. vinarja ali strokovnjaka za kuhanje kave (pri čemer pri prehrani učiteljica poskrbi za dobro teoretično pripravo dijakov na delavnico, učiteljica praktičnega pouka strežbe pa za izvedbo delavnice v smislu priprave inventarja, pogrinjkov, degustacijskih listov ipd.).«*
- *»Pri različnih projektih so bila pripravljena gradiva za uporabo pri pouku, kar je imelo velik vpliv na izboljšanje sodelovanja znotraj strokovnih aktivov in sodelovanja z učitelji praktičnega pouka. Strokovni aktivisti so veliko več sodelovali pri pripravi gradiv in njihovi kasnejši uporabi. Skupaj so načrtovali načine in čas uporabe posameznega gradiva.«*

V enem od podjetij so povedali, da za šolo v podjetju izvajajo strokovni modul odprtega kurikula »Robotika«.

Eden od pomembnih vidikov, ki so ga izpostavili strokovni delavci na šolah, je, da se je vzpostavilo **boljše sodelovanje pri delu na celotni šoli in boljši, tesnejši medosebni stiki**:

- *»Na splošno smo se sodelavci na šoli bolj povezali, saj koordinator za dobro opravljeno delo mora sodelovati z učitelji stroke, vodstvom, računovodstvom, učitelji jezika.«*
- *»Sodelovanje se prične že pri pripravi projekta, učitelji sodelujejo nato pri izboru dijakov, pri pripravi na mobilnost ... Pomembno je medpredmetno in medrazredno sodelovanje učiteljev različnih profilov. Učitelji se učimo drug od drugega, kaže se večja pripravljenost sodelovanja v različnih manjših skupinah.«*
- *»Učitelji, ki so skupaj spremljali dijake na praktično usposabljanje v tujino, še naprej bolj tesno sodelujejo tudi pri drugih projektih.«*

Zaznali pa smo tudi dober primer **sodelovanja med dvema šolama za poklicno in strokovno izobraževanje** na področju strojništva in steklarstva: *»Prek vseh teh povezav smo postali člani evropske mreže za vajištvo. Povezali smo se s poklicno in strokovno šolo v Rogaški Slatini, ki izvaja izobraževalni program steklar. Cilj projekta je bil, da dijaki (ob podpori mentorjev na obeh šolah in v podjetjih) razvijejo avtentične izdelke, ki bodo prikazovali slovensko kulturno dediščino. Dijaki so skupaj pripravili izdelke, značilne za Slovenijo, ki vključujejo steklo in kovino. Te rezultate bomo predstavili na evropski mreži za vajištvo.«*

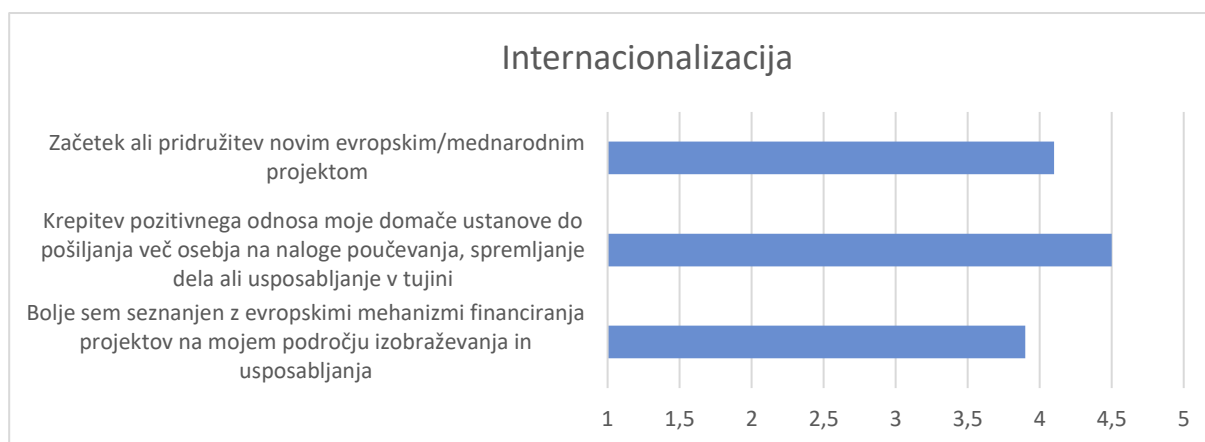
Za uspešnost poklicnega in strokovnega izobraževanja je ključno sodelovanje med šolsko in gospodarsko sfero in rezultati evalvacije kažejo, da lahko k temu pripomorejo tudi projekti Erasmus+. Ugotavljamo, da **poteka sodelovanje med šolo in podjetji na različnih ravneh**. Šole se dogovarjajo z mentorji ali drugimi strokovnjaki iz podjetij, da izvedejo določen del izobraževanja: **»Podjetja za naše učitelje in dijake pripravljajo različna izobraževanja oz. delavnice, bodisi na šoli ali v podjetjih, po zgledu z obiskov na tujih šolah.«** V nekaterih primerih omogočajo podjetja t. i. **sledenje na delovnem mestu**. **»Podjetja nam pomagajo pripraviti in realizirati aktivnosti pri mobilnostih tujih učiteljev ali tujih strokovnjakov iz podjetij; podjetja nam posredujejo interna gradiva za usposabljanje učiteljev in poučevanje dijakov (npr. etični kodeksi, gradiva z eko vsebinami ipd.); podjetja nas redno seznanjajo z novostmi v branži, tudi v smislu digitalizacije posameznih procesov, in nam omogočajo demonstracijo (npr. samopostrežni točilni sistem za hotelske goste ali lastni digitaliziran sistem naročanja živil ipd.); podjetja spodbujajo vključevanje dijakov in učiteljev pri razvoju novih produktov ...«**. Praksa je lahko tudi obratna, da šole izvedejo določeno delavnico za podjetja. Tako je ena od učiteljic povedala: **»[...] posledično smo se povezali tudi z okoliškimi vrtci in izvajamo delavnice za predšolske otroke. Dijaki tako tudi v šoli pridobivajo pomembna praktična znanja.«** Učinek projektov Erasmus+ je tudi v tem, da se šole v okviru projekta povežejo s podjetji iz lokalnega okolja, s tem se po navedbah šol večja nabor podjetij, kamor lahko pošljejo dijake na praktično usposabljanje.

Aktivnosti Erasmus+ prispevajo tudi k povezovanju poklicnih in strokovnih šol s civilno družbo in drugimi javnimi institucijami v lokalnem okolju. Z evalvacijo smo zaznali nekaj primerov, ko šole poročajo, da so v okviru projektov vzpostavile sodelovanje s knjižnicami, regionalnimi razvojnimi agencijami, domovi za starejše občane, galerijami, regionalnimi radii in televizijami. Primer odgovora: **»Sodelovanje v projektih Erasmus je pripeljalo do sodelovanja šole z različnimi institucijami, ki našo šolo vabijo v partnerstva na različnih projektih. Zadnja leta smo partnerji v več projektih, ki jih vodi občina Sežana (Inkubator Turizma, KONStruktURIST) ter projektov drugih NVO v okolju (Izročilo Krasa in Brkinov).«**

C. Internacionalizacija

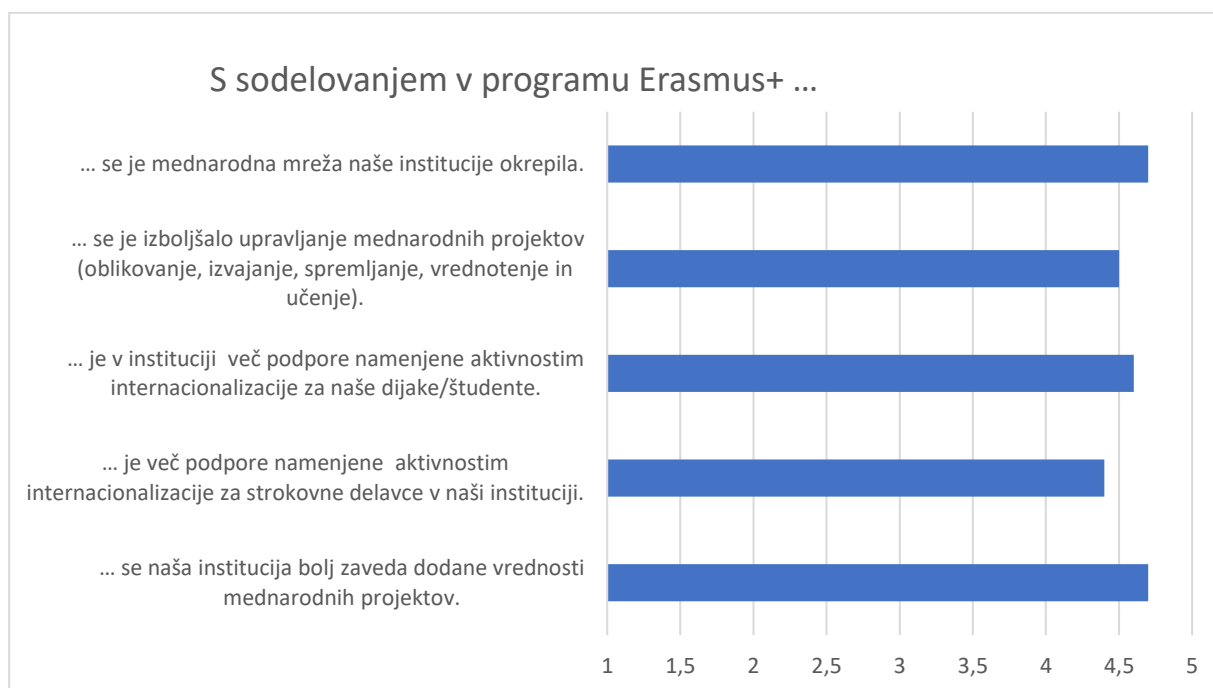
Glede internacionalizacije so se strokovni delavci, ki so bili vključeni v aktivnosti Erasmus+ v programskem obdobju 2014–2020, v največji meri strinjali (graf 14), da **so zaradi projektov okrepili pozitiven odnos do institucije, kjer so zaposleni, in da gre več osebja na mednarodne aktivnosti učenja, poučevanja in usposabljanja**; kar 786 ali 91,7 % se je s tem strinjalo ali zelo strinjalo ($M = 4,5$). 1.072 ali 77,9 % strokovnih delavcev se strinjalo ali zelo strinjalo, da **se je s projekti Erasmus+ začel proces internacionalizacije njihove institucije**, da so se začeli vključevati tudi v druge mednarodne projekte. Povprečna ocena teh odgovorov je 4,1. Nekoliko nižji je delež tistih, ki so se zelo strinjali ali strinjali (990 ali 71,9 %), da **so boljše seznanjeni z evropskimi mehanizmi financiranja projektov na njihovem področju izobraževanja in usposabljanja**.

Graf 14: Prispevek projektov Erasmus+ k internacionalizaciji institucije – strokovni delavci v programskem obdobju 2014–2020 ($N = 1.377$)

Skoraj vsi koordinatorji aktivnosti Erasmus+ so se strinjali oz. zelo strinjali (graf 15), da se njihova institucija bolj zaveda dodane vrednosti mednarodnih projektov (93 ali 98,9 %, $M = 4,7$) in da se je mednarodna mreža njihove institucije okrepila (92 ali 97,9 %, $M = 4,7$). Obenem velika večina pravi, da se je izboljšalo upravljanje mednarodnih projektov (88 ali 93,6 %, $M = 4,5$) in da je v instituciji več podpore namenjene aktivnostim internacionalizacije za dijake oziroma študente (86 ali 92,4 %, $M = 4,6$) in strokovne delavce (81 ali 86,2 %, $M = 4,4$).

Graf 15: Dodana vrednost mednarodnih projektov – koordinatorji za programsko obdobje 2018–2023 (N = 120)

Tudi v ciljnih skupinah in odprtih odgovorih v vprašalniku so učitelji potrdili, da so projekti Erasmus+ bistveno vplivali k odpiranju šol za mednarodno sodelovanje, da **sodelovanje v enem mednarodnem projektu vzpodbudi motivacijo in potrebo po več mednarodnih projektih**. Poleg tega, da šole pošiljajo na mobilnosti in različne vrste usposabljanj in sledenj na delovnem mestu, so tudi gostiteljice za druge strokovne delavce iz evropskih držav, kar po njihovem mnenju še povečuje učinek internacionalizacije na šoli. Ena od učiteljic je izkušnjo njihove šole opisala takole: *»S sodelovanjem v projektih si širimo mrežo partnerjev in zato lahko razvijamo zahtevnejše projekte. Z večanjem števila mobilnosti smo omogočili strokovnim sodelavcem širši pogled na svet. Dijakom z mobilnostmi odpiramo vrata v svet, širimo obzorja, rušimo omejene predstave, gradimo njihovo samozavest.«*

Drugi vidik, s katerim so se vsi sogovorniki strinjali, je, da **se s številom mednarodnih projektov veča tudi število zainteresiranih učiteljev in dijakov za mednarodne projekte:**

- *»Vsako leto se učimo in smo vsako leto boljši v načrtovanju pošiljanja dijakov na prakso v tujino. Dijaki radi hodijo na izobraževanja in na strokovna usposabljanja in pridejo domov polni novih izkušenj. In to je neka dodana vrednost tega, kar naša šola poleg pouka lahko ponudi.«*
- *»Opažamo vedno večjo motivacijo zaposlenih po podobnih projektih ... Opažamo, da je vedno več profesorjev naklonjeno spremljavi dijakov v tujino. Včasih tega ni bilo toliko.«*
- *»Sicer pa se je zaradi mednarodnega udejstvovanja učiteljev na šoli vzpostavilo učno okolje, v katerem večina učiteljev brez težav in z veseljem pri pouku gosti tuje dijake (torej pouk takrat izvaja v angleščini) ali tuje učitelje/strokovnjake z namenom sledenja na delovnem mestu.«*

Bistvena za internacionalizacijo sta tudi **raba in znanje tujega jezika**. Vsi, tako učitelji kot mentorji, poročajo, da je učinek aktivnosti Erasmus+ na tem področju zelo velik:

- *»Vzporedno z omenjenim projektom smo vodili še projekt Jeziki odpirajo vrata, s katerim smo dvignili raven znanja angleščine pri učiteljih, postavili temelje za boljšo prisotnost šole v evropskem prostoru, spodbujali vključevanje tujega učitelja pri pouku nejezikovnih predmetov in uporabo IKT-sredstev za mednarodne stike.«*
- *»Izboljšali smo jezikovne kompetence v angleškem jeziku, kar se odraža tudi v lažjem vzpostavljanju in vzdrževanju vezi z novimi partnerji iz tujine.«*

Vzpostavilo pa se je tudi **mednarodno sodelovanje med institucijami**, ki vpliva tako na zavedanje o lastni kakovosti kot na motivacijo zaposlenih, prepoznavnost, konkurenčnost:

- *»Delodajalce smo povezali z institucijami v tujini, tako da zdaj sprejemajo v podjetja tudi dijake iz tujine, prav tako pa tudi učitelje na študijske obiske.«*
- *»Mreženje med učitelji iz tujine je povečalo delovno vnetje in motivacijo naših učiteljev za delo, saj ugotavljamo, da imamo strojne in lesarske delavnice na zelo visokem nivoju in je vredno ta nivo ohranjati.«*
- *»Izvajanje prakse v tujini pomeni tudi izbor podjetij za opravljanje prakse in posledično večjo konkurenčnost naših študentov na mednarodnem trgu dela.«*

4.3 Analiza vplivov programa Erasmus+ (2014–2023) na sistemsko raven

Aktivnosti Erasmus+, ki smo jih proučevali, so imele največji vpliv na individualno in organizacijsko raven, nekateri učinki pa se kažejo tudi na sistemski ravni. Rezultate smo pridobili na osnovi študija virov: publikacije, ki jih je izdal CMEPIUS, spletne strani organizacij, ki izvajajo poklicno in strokovno izobraževanje, končna poročila posameznih projektov Erasmus+ ... Izvedli smo še ciljno skupino s predstavniki tistih šol, ki so izvajale projekte in ki so po našem mnenju vplivale na sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja.

V največji meri imajo vpliv na sistem tiste aktivnosti Erasmus+, katerih rezultat so strokovni moduli, ki jih šole izvajajo v okviru odprtega kurikula. Odprti kurikulum je bil v programe poklicnega in strokovnega izobraževanja umeščen skladno z Zakonom o poklicnem in strokovnem izobraževanju leta 2006, ki določa, da imajo šole možnost 20 % nacionalnega izobraževalnega programa izvesti skladno s potrebami šole in lokalnega gospodarstva. V Priporočilih za načrtovanje in izvedbo odprtega kurikula (Leban idr., 2010) je zapisano, da se šole z odpiranjem kurikula lažje odzivajo na specifične potrebe in želje delodajalcev in tako krepijo svojo razvojno vlogo. Odprti kurikulum omogoča večjo prilagodljivost in individualizacijo izobraževalnega procesa. Šole morajo odprti kurikulum javno objaviti (prav tam). V tem smislu lahko razumemo module odprtega kurikula kot doprinos sistem, saj lahko javno objavljene strokovne module odprtega kurikula izvajajo tudi vse preostale poklicne in strokovne šole v Sloveniji, ki izvajajo isti izobraževalni program. Pokazalo se je, da so bili rezultati več aktivnosti Erasmus+ novi strokovni moduli odprtega kurikula, ki so jih šole oblikovale v sodelovanju z delodajalci. Tako so šole oblikovale strokovne

module odprtega kurikula, kot so: Robotika, Koordinacija gostinskih storitev, Hotelske storitve, Biga data in Razvoj produkcijskih procesov.

Izvajanje aktivnosti Erasmus+ na eni od šol je sovpadalo z nastajanjem nacionalnega izobraževalnega programa Frizerski tehnik, pri katerem je dotična šola sodelovala. Eden od rezultatov projekta je bil tako tudi obvezni strokovni modul Naravna nega las in lasišča.

Eden od rezultatov aktivnosti Erasmus+ je vplival na sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja, natančneje na izvajanje poklicne mature v okviru izobraževalnega programa Veterinarski tehnik. V okviru projekta so partnerji pripravili praktične naloge za izvedbo poklicne mature. Poklicna matura za veterinarske tehnike se tako sedaj izvaja z nalogami, ki jih določa sistem PEPAS – vseevropski sistem ocenjevanja praktičnega dela veterinarskih tehnikov, in temeljijo na reševanju strukturiranih nalog po sistemu OSCE oziroma 'objektivno strukturiranih kliničnih postopkih'.

V okviru aktivnosti Erasmus+ je nastala tudi nacionalna poklicna kvalifikacija (NPK) Žičničar. Z nacionalno poklicno kvalifikacijo posamezniki pridobijo formalno priznanje, da so usposobljeni za opravljanje določenega poklica, ne glede na to, kako so pridobili potrebna znanja in spretnosti. Nacionalne poklicne kvalifikacije se lahko pridobijo s preverjanjem in potrjevanjem spretnosti ter znanj, pridobljenih z neformalnim učenjem, in so namenjene predvsem odraslim z delovnimi izkušnjami.

5 Analiza uspešnosti in učinkovitosti programa Erasmus+ (2014–2023)

5.1 Uspešnost Erasmus+ programa

Pričakovani rezultati in učinki programa Erasmus + na individualni, institucionalni in sistemski ravni (vprašanja 1 in 2)

Udeležba v projektih Erasmus+ je imela pomemben vpliv na kakovost delovanja tako posameznikov kot institucij v obeh programskih obdobjih (2014–2020 in 2021–2027, podatke za zadnje obdobje smo zbirali do novembra 2023).

Temeljne ugotovitve glede uspešnosti programa, do katerih smo prišli na podlagi zbranih podatkov iz različnih virov (predstavljenih v predhodnem poglavju), so predvsem: poglobilo se je sodelovanje s partnerskimi institucijami, učitelji in mentorji so pridobili nova pedagoška in strokovna znanja ter izboljšali znanje angleščine. Povečale so se tudi kompetence za uporabo IKT-tehnologij. Konkretni primeri izboljšav vključujejo vzpostavitev 'učne reuse tovarne', ki dijakom omogoča pridobivanje praktičnih veščin, izboljšanje sodelovanja z osnovnimi šolami in mednarodno prepoznavnost institucij. Udeleženci projektov so pridobili nove veščine in znanja, ki so jih lahko uporabili v svojih šolskih in delovnih okoljih, kar je vodilo k večjemu sodelovanju z izobraževalnimi institucijami in podjetji. Številni udeleženci so se udeležili vsaj ene mobilnosti, ki je izboljšala ne le njihovo znanje tujega jezika, temveč tudi medkulturne veščine. Mobilnost učiteljev je prinesla nove pristope k pridobivanju digitalnih veščin in sodobnih strokovnih znanj, kar je bilo preneseno v razred (različne pedagoške inovacije, kot je na primer obrnjeno učenje). Sodelovanje šole s podjetji se je izboljšalo tudi prek bolj učinkovite komunikacije med mentorji v podjetjih in strokovnimi delavci v šoli, izmenjav dobrih praks in razvoja strokovnih modulov v okviru odprtih kurikulov poklicnih in strokovnih šol, ki omogočajo upoštevanje specifičnih potreb lokalnega gospodarstva in ciljne publike.

Dijaki so v okviru izkušenj v tujini dosegli več ključnih ciljev. Njihova samozavest in neodvisnost sta se povečali, kar se kaže v večji pripravljenosti za odhod v tujino in aktivnem iskanju priložnosti za počitniško delo v mednarodnem okolju. Izkušnja v tujini je prav tako prispevala k osebnostnemu razvoju dijakov, ki so se naučili samoiniciativnosti in prevzemanja odgovornosti. Udeležba v projektih Erasmus+ je imela pozitiven vpliv na pridobivanje novega znanja, spodbudila je motivacijo za učenje ter okrepila sodelovanje v različnih šolskih aktivnostih (npr. sodelovanje pri dnevih Erasmus+, predstavitev poteka svoje mobilnosti, vključenost v nadaljnje projekte ipd.). Poleg tega so bistveno izboljšali svoje komunikacijske sposobnosti in pridobili digitalne veščine, ki so ključne za osebno in profesionalno rast.

Dijaki so napredovali v tujih jezikih, zlasti v angleščini, in pridobili boljše razumevanje različnih kultur, kar je okrepilo njihovo strpnost in odprtost do drugačnosti. To povečanje kulturne zavesti je postalo ključno za njihov razvoj v globaliziranem svetu.

Bivanje v tujini je prineslo tudi dragocene praktične izkušnje in strokovno znanje, ki so ga dijaki delili s svojimi vrstniki in učitelji. Ta izmenjava znanja je pozitivno vplivala na širšo šolsko in lokalno skupnost (podjetja) ter olajšala prehod v nadaljnje študije ali kariero. Posamezni dijaki razmišljajo tudi o nadaljnjem izobraževanju ali delu v tujini. To odraža širitev njihovih obzorij in ambicij, ki so se okrepile skozi mednarodno izobraževalno izkušnjo.

- *Razlike v uspešnosti ključnih ukrepov*

V okviru poklicnega in strokovnega izobraževanja lahko opazimo razlike med Ključnim ukrepom 1 (KA1) in Ključnim ukrepom 2 (KA2) v okviru programa Erasmus+. Aktivnosti KA1, ki se večinoma izvajajo s strani šol, se odlikujejo z rednim stikom z nacionalno agencijo, periodičnimi usposabljanji ter zavedanjem o pomembnosti trajnih rezultatov. Kljub razvoju konkretnih rezultatov v okviru projektov KA2 vodja področja poklicnega in strokovnega izobraževanja na CMEPIUS-u ugotavlja, da ti v nekaterih primerih ostajajo neizkoriščeni, razen če gre za šole, ki rezultate dejansko implementirajo. Razlog za to, izpostavlja vodja področja na CMEPIUS-u, lahko iščemo v tem, da se prijavitelji projektov KA2 pogosto menjajo, pri čemer ni redkost, da so motivacijski dejavnik denarni interesi. S tem je povezano tudi visoko število zavrženih projektov KA2. Hkrati tudi velja, da je večji del sredstev namenjen aktivnostim KA1, zato je glede na dokaj omejen proračun veliko projektnih prijav zavrženih, ker je konkurenca huda. Trajajoče dejavnosti v okviru KA1, kot sta sledenje osebja v tujini in aktivnost poučevanja v tujini, se štejejo za bolj učinkovite.

- *Kakovost prijav*

Na področju KA1 se prijavitelji lahko predhodno akreditirajo, kar jim olajša postopek prijave na projekt. Pri tem so, ugotavlja vodja področja na CMEPIUS-u, prijave na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja večinoma zelo kakovostne, in sicer zato, ker je program Erasmus+ že v prejšnjem obdobju omogočal, da organizacije zaprosijo za listino kakovosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Za pridobitev te listine je bilo treba pripraviti strategijo internacionalizacije, za kar je nacionalna agencija CMEPIUS pogodbenike usposabljala na številnih delavnicah. Kot izpostavi vodja področja na CMEPIUS-u, prijavitelji zelo dobro razumejo koncept akreditacije, imajo dolgoročne cilje in zelo dobro vedo, kako lahko mednarodne aktivnosti prispevajo k izboljšanju vzgojno-izobraževalnega programa na njihovi šoli. Hkrati pa ugotavlja, da bo ocenjevanje akreditiranih organizacij bolj zahtevno, zlasti z vidika implementacije njihovega načrta Erasmus.

Na področju projektov KA2 pa na nacionalni agenciji ugotavljajo, da je kakovostjo prijav slabša, po njihovi oceni gre pogosto predvsem za pridobivanje finančnih sredstev brez ustreznega povezovanja z ugotovljenimi potrebami; tudi cilji so postavljeni preveč splošno. Pri projektih, kjer je prijavitelj šola, so prijavljeni projekti bolj kakovostni, ker so povezani z izobraževanjem.

Predlagani ukrepi za izboljšanje kakovosti vključujejo nadaljevanje različnih oblik usposabljanja in svetovanja prijaviteljem, poglobljeno in konsistentno ocenjevanje prijav za ohranjanje kredibilnosti programa Erasmus+, usposabljanje ocenjevalcev ter zagotavljanje zelo dobre povratne informacije prijaviteljem. S tem bi spodbudili povezovanje vsebin projektov z dejanskimi potrebami ter dvignili raven kakovosti v projektih KA2.

Videne možnosti za izboljšave na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja vključujejo še tesnejše sodelovanje z gospodarstvom, kar bi omogočilo širjenje dobrih praks s strani gospodarskih subjektov.

Količinska opredelitev učinkov prelivanja med različnimi akcijami oziroma skupinami akcij (vprašanje 3)

Za odgovor na to vprašanje nimamo ustreznih podatkov.

Horizontalne prioritete v programskem obdobju Erasmus+ 2021–2027 (vprašanje 4)

Program Erasmus+ 2021–2027 v sektorju poklicnega in strokovnega izobraževanja kaže pozitivne rezultate glede štirih horizontalnih prednostnih nalog programa: vključenost in raznolikost, digitalna preobrazba, zeleni prehod ter sodelovanje v demokratičnem življenju. Na podlagi preteklih izkušenj udeležencev v programu Erasmus+ 2014–2020 se pričakuje, da bodo tudi v novem obdobju ti cilji dosegli visoko stopnjo uspešnosti.

Pomemben element preteklega programa je bil razvoj medkulturnih kompetenc, s čimer so dijaki postali bolj odprti za sodelovanje z ljudmi iz različnih kultur. Nadaljevanje programa bo še povečalo raznolikost vključenih dijakov, enakopravno udeležbo vseh ter spodbujalo strpnost do vrednot drugih kultur.

Razvoj digitalnih kompetenc med dijaki in učitelji v okviru programa Erasmus+ 2021–2027 predstavlja ključno področje, ki ga dijaki in učitelji prepoznava kot izjemno pomembno in koristno. Tako dijaki kot strokovno osebje so pridobili digitalne kompetence predvsem na področju družbenih omrežij, kjer so kreirali vsebine za predstavitev in promocijo šole ter projektov (npr. snemanja videov, objavljanja novic na družbenih omrežjih, priprave vsebin za spletno stran šole, pisanja blogov ipd.). Dijaki so postali samostojnejši pri organizaciji bivanja v času mobilnosti (npr. pri rezervaciji in nakupu elektronskih kart za javni prevoz, gledališča, muzeje ter druge dogodke). Učitelji so poudarili izboljšanje suverenosti pri uporabi digitalne tehnologije za izvedbo pouka, predstavitve in javne nastope. Z večjo samozavestjo so se lotili različnih oblik poučevanja, vključno s snemanjem video gradiv za pouk na daljavo. Skozi izkušnje iz programa Erasmus+ so učitelji pridobili znanje in veščine, ki so jih nato delili s kolegi, spodbujali uporabo digitalne tehnologije pri pouku ter s tem prispevali k napredku na področju digitalnih kompetenc v izobraževanju. Pridobivanje digitalnih kompetenc na mobilnosti Erasmus+ tako dijaki kot učitelji prepoznava kot pozitivno prakso.

O uspešni uporabi digitalnih orodij pa niso poročali le dijaki in strokovni delavci, ampak tudi posamezne institucije. Takšen je primer šole, ki je uspešno implementirala različne tehnologije, kot so virtualna in obogatena resničnost (VR in AR) za poučevanje. Prvi projekt Erasmus+ je tako omogočil vpeljavo VR- in AR-očal v učne procese, medtem ko so v naslednjem projektu KA2 usposobili več učiteljev za delo s 3D-tiskalniki in uporabo tiskanja v 3D tehniki pri pouku.

Ena od šol je na primer z znanjem o orodjih za obogateno resničnost (AR), ki so ga pridobili v projektu, začela razvijati gradiva, privlačna za dijake in učence iz osnovnih šol. Ta pristop je omogočil instituciji, da se približa mlajšim generacijam in jih navduši za napredne tehnologije že v zgodnji stopnji izobraževanja ter jih hkrati privabi za vpis v njihove programe.

Spodbujanje trajnostnih praks in zavedanja o okoljski odgovornosti je ena od prednostnih horizontalnih nalog, ki ji aktivno sledi program Erasmus+ 2021–2027. Predvsem dijaki so z udeležbo v programu postali bolj ozaveščeni o trajnostnih praksah, vključno z zelenim potovanjem, uporabo lokalnega prometa in trajnostnimi transportnimi sredstvi. Na eni od strokovnih šol so se po vrnitvi dijakov z mobilnosti, kjer so uporabljali predvsem kolesa in so tovrsten način gibanja po mestu predstavili tudi ostalim dijakom, odločili, da izpeljejo projekt obnove starih koles, ki bodo na voljo tudi dijakom, ki bodo prišli k njim na mobilnost. Projekt vključuje celotno šolsko skupnost, pri čemer dijaki in učitelji iz različnih programov (strojništvo, oblikovanje, ekonomija) aktivno sodelujejo s ciljem, da z obnovo starih koles in njihovo ponovno uporabo zmanjšujejo odpadke in prispevajo k trajnostni mobilnosti. Celoten projekt poudarja pomen trajnostnih vrednot, ozaveščenosti in inovacij (dijaki računalništva in elektrotehnike na primer razmišljajo o nadgradnji rabljenih koles).

Sodelovanje v aktivnostih Erasmus+ je pripomoglo k boljšemu razumevanju konceptov, kot so demokracija, pravičnost, enakost, državljanstvo in človekove pravice. Podatki za obe programske obdobji kažejo, da so dijaki razvijali ne le interkulturene kompetence, temveč tudi sprejemanje vrednot različnih kultur. Nadalje so pokazali večje zanimanje za svetovne dogodke, kar kaže na povečano državljansko ozaveščenost. Dolgoročni učinki programa Erasmus+ so razvidni tudi iz želje dijakov, da postanejo bolj aktivni v družbenem in političnem življenju ter se poglobijo v evropske vsebine. Udeležba v programu spodbuja mlade, da se zanimajo za globalne razmere, gospodarske vidike različnih držav ter aktivno sodelujejo v družbenih, političnih in evropskih vsebinah. Sodelovanje na mobilnosti v okviru programa Erasmus+ prispeva k oblikovanju ozaveščenih, angažiranih in demokratično usmerjenih posameznikov.

Vpliv programa Erasmus+ na težko dosegljive skupine, ljudi z manj priložnostmi ali posebne prikrajšane skupine (vprašanje 5)

Z vidika posameznih ciljnih skupin je bil program Erasmus+ v obdobju 2014–2020 manj uspešen, kar kažejo podatki o opredeljenih dijakih iz manj spodbudnih okolij, saj med dijaki in osebjem, ki so odšli na mobilnost, ni bilo v projektnem obdobju 2014–2020 nikogar, ki bi bil opredeljen kot **oseba z neprivilegiranega okolja**, medtem ko je bilo tistih, ki so navedeni kot **osebe z manj priložnostmi**, med dijaki 426 (6,5 % vseh dijakov) in med osebjem le eden.

Kot **osebe s posebnimi potrebami** je bilo v projektnem obdobju 2014–2020 opredeljenih 172 dijakov (2,6 %) in 13 strokovnih delavcev (0,8 %). Obenem je podporo za posebne potrebe (dodatno financiranje) uveljavljalo 52 dijakov (0,8 %) in 6 strokovnih delavcev (0,4 %). Glede na izrazito nizke številke dijakov iz manj spodbudnih okolij in dijakov s posebnimi potrebami, je treba vzpostaviti bolj jasne kriterije za opredelitev dijakov, ki prihajajo iz deprivilegiranih okolij oziroma je treba njim in dijakom s posebnimi potrebami nameniti posebno pozornost pri vključevanju v projekte in omogočanju izkušnje mobilnosti.

Iz pogovorov z učitelji, koordinatorji in tudi dijaki o vključevanju omenjenih ciljnih skupin v novem programskem obdobju 2021–2027 smo zaznali, da njihovo vključevanje v projekte mobilnosti postavljajo kot prioriteto.

Skoraj 80 % šol v novem programskem obdobju ocenjuje, da je njihova vključenost v projekte Erasmus+ pripomogla k izboljšanju sodelovanja z organizacijami, ki podpirajo udeležence z manj priložnostmi. Posebej poudarjajo, da so projekti Erasmus + omogočili izkušnje v tujini tudi dijakom z manj priložnostmi, ki si sicer težko privoščijo samoplačniške dejavnosti. Tako so tudi dijaki z manj priložnostmi na mobilnosti ob podpori spremljevalnih učiteljev lahko dokazali svojo zmožnost dobrega prilagajanja v tujem okolju. Pomembno vlogo pri tem imajo priprave pred samim odhodom. Dijaki so obogateni z novim znanjem, strokovnimi kompetencami in socialnimi veščinami, ki bi jih zlasti posamezniki z manj priložnostmi v domačem okolju težko pridobili. Šole torej izpostavljajo povečanje inkluzije v primerjavi s prejšnjimi projekti, kar kaže na pozitiven premik.

Vpliv projektov Erasmus+ na vključevanje podnebnih in okolijskih ukrepov (vprašanje 6)

V programskem obdobju 2021–2027 jih je med 67 partnerskimi projekti dobra tretjina (25) kot prednostno nalogo projekta izpostavila *evropski zeleni dogovor (European green deal)*, 15 jih je na prvo mesto postavilo *okolje in boj proti podnebnim spremembam*. Med projekti mobilnosti (127) je bilo takšnih le dobrih 7 % (9).

O učinkih udeležbe v programu Erasmus+ od leta 2018 na razvoj trajnostnih kompetenc v instituciji in zunaj nje se večina (od 120) koordinatorjev programa Erasmus+ strinja oziroma zelo strinja, da je bil ta učinek velik. Skoraj 80 % jih ocenjuje, da je vključenost v projekte Erasmus+ prispevala k temu, da več pozornosti namenijo vprašanjem podnebnih sprememb in pridobivanju kompetenc na področju

trajnostnega razvoja. Več kot 90 % jih tudi ocenjuje, da se je v novem programskem okolju v njihovi instituciji izboljšalo zavzemanje za okolje in boj proti podnebnim spremembam.

Vpliv programa Erasmus+ na razvoj izobraževalnih politik (vprašanje 7)

Ugotavljamo sicer, da program Erasmus+ na področju poklicnega izobraževanja ni pomembno vplival na razvoj politik izobraževanja, saj je, kot izpostavi vodja področja na CMEPIUS-u, njegov namen omogočiti predvsem hiter odziv na specifične izzive, ki se jih sistemsko ne da hitro rešiti. Lahko pa se rešijo na mikro ravni s projektom in njegovo implementacijo. Takšne projekte lahko razumemo kot pilotne projekte, ki imajo potencial, da se na njihovi osnovi oblikujejo sistemske spremembe. Čeprav imajo projekti KA2 dobre možnosti za vpliv na izobraževalno politiko in sistem, tega prijavitelji oz. pogodbeniki, kot ugotavljajo na nacionalni agenciji, ne izkoristijo v zadostni meri.

Dejavniki učinkovitosti in pristopi za povečanje učinkov programa Erasmus+ in diseminacija rezultatov (vprašanja 8 in 9)

Glede odločilnih dejavnikov za povečanje učinkov posameznih aktivnosti/ukrepov programa na nacionalni agenciji poudarjajo, da ključni dejavniki vključujejo jasno opredeljene cilje projekta, tesno povezane z cilji in razvojnimi načrti organizacije. Poleg tega so izvedba ter redna uporaba in diseminacija rezultatov, pridobljenih v projektu, sodelovanje projektnih partnerjev ter aktivna vključenost deležnikov odločilnega pomena.

Med specifičnimi pristopi za povečanje uspešnosti programov Erasmus+ 2021–2027 in Erasmus+ 2014–2020 na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja na nacionalni agenciji izpostavljajo predvsem sodelovanje z organizacijami pogodbenicami na mikro ravni ter razvoj orodja *Učinek+* v sodelovanju z angleško nacionalno agencijo, ki je pomagalo prijaviteljem pri razumevanju pojma učinka in določanju konkretnih ciljev ter merljivih rezultatov že v zgodnji stopnji posameznega projekta. Na nacionalnem nivoju je bila razvita lestvica učinkov za projekte KA1 in KA2, ki je razdeljena na nivoje. Povečanje učinkov je bilo doseženo tudi s promocijo programa, organizacijo letnih konferenc ter rednim objavljanjem na družabnih omrežjih. Pomembno je tudi sodelovanje z gospodarstvom, ki se je okrepilo s povečanjem proračuna po letu 2021, kar je omogočilo večjo udeležbo prijaviteljev, izvajanje več aktivnosti in doseganje več rezultatov.

Rezultati programa Erasmus+ 2021–2027 se bolje diseminirajo na ravni nacionalne agencije (CMEPIUS), zlasti zaradi zaposlitve strokovnjakinje, ki z javnostmi komunicira rezultate projektov. Tudi dosledno sledenje vizualni podobi pomaga pri prepoznavnosti delovanja nacionalne agencije in posledično rezultatov projektov. Opaziti je tudi napredek na ravni organizacij, ki izvajajo projekte, saj se vsako leto izboljšujejo pri diseminaciji, kar povečuje njihove zmogljivosti za sodelovanje v programu.

Vpliv programa Erasmus+ na dolgoročnost učinkov (tudi učinek na sisteme) (vprašanja 4 in 10)

Dolgoročno se učinki programa Erasmus+ izkazujejo v sistemskih spremembah, kot so npr. uvedba novih strokovnih modulov v izobraževalne programe poklicnega in strokovnega izobraževanja, uvedba novih strokovnih modulov v odprte kurikule poklicnih in strokovnih šol, oblikovanje nove nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) Žičničar in vpeljava novih oblik preverjanja znanja v praktičnem delu poklicne mature (v programu Veterinarski tehnik).

Glede na odgovore anketiranih in udeleženih v ciljnih skupinah pa bodo tudi spremembe na mikro ravni (v posameznih šolah, podjetjih in drugih institucijah in pri posameznikih) imele dolgoročne učinke, ki se kažejo v novih načinih in oblikah dela (tako v šolah kot z dijaki na praksi v podjetjih), internacionalizaciji, pridobljenih kompetencah na področju digitalizacije, komunikacije v tujem jeziku, profesionalnega in osebnostnega razvoja.

Če programa Erasmus+ ne bi bilo, kako bi se to odražalo na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji (vprašanje 11)

Brez programa Erasmus+ bi dijaki izgubili možnost, da bi v tako velikem številu sodelovali na praksi v tujini, enako velja za učitelje, ki bi imeli omejen dostop do usposabljanj v tujini. Posledično bi to lahko osiromašilo vzgojno-izobraževalni proces v strokovnih in poklicnih programih, predvsem z vidika internacionalizacije.

Iz perspektive učiteljev postaja očitno, da je prispevek programa Erasmus+ pomemben, saj jim omogoča vnašanje novih, sodobnejših praks v domače okolje. Poleg tega program učiteljem omogoča, da svoj poklic osmislijo, izmenjajo izkušnje s kolegi po Evropi in se soočijo z izzivi, ki so podobni v vseh državah. Skozi izkušnje, pridobljene v projektih in na mobilnosti, prihaja do prenosa znanj, ki so prilagojena aktualnim potrebam in pričakovanjem dijakov, s čimer prispevajo k bolj celovitemu vzgojno-izobraževalnemu procesu.

Vpliv pandemije covid-19 na izvedbo programa Erasmus+ (vprašanje 12)

Pandemija je imela obsežen vpliv na izvajanje programov mobilnosti, še posebej na področju projektov KA1, medtem ko so bili projekti KA2 deležni nekoliko manjšega vpliva. Izvedba mobilnosti je bila prekinjena, kar je šole prisililo k prilagajanju, kot so virtualne priprave na mobilnost in spoznavanje gostiteljskih organizacij prek virtualnih orodij. Tudi po odprtju držav se je soočanje s posledicami pandemije odražalo v številnih odpovedih gostovanj s strani delodajalcev, ki so se znašli v finančnih težavah, zmanjšanju dobička, izgubi delovne sile ter spopadu z drugimi izzivi za preživetje. Zaradi teh izzivov so se projekti podaljšali v leti 2021 in 2022, ko so se mobilnosti ponovno normalizirale.

V nasprotju s tem so projekti KA2 doživeli le omejene težave zaradi odpovedi srečanj v živo. Vendar so kot odgovor na omejitve pandemije znatno izboljšali svoje virtualno sodelovanje, ki je postalo stalna praksa. Ta premik kaže na prilagodljivost in razvoj novih načinov mednarodnega sodelovanja v izobraževalnih projektih, ki presegajo okvire fizičnih omejitev.

Učinek ukrepov, sprejetih v okviru izvajanja programa, kot odziv na posledice ruske invazije v Ukrajino (vprašanje 13)

Na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja nimamo podatkov o učinkih teh ukrepov.

5.2 Učinkovitost programa Erasmus+

Stroškovna učinkovitost različnih ukrepov in primerjava med programoma (vprašanja 1 in 2)

O učinkovitosti programa z vidika porabljenih sredstev lahko sklepamo posredno, ker nimamo podatkov, na podlagi katerih bi lahko učinkovitost merili kot razmerje med porabljenimi sredstvi in spremembami oz. učinki ukrepov KA1 in KA2. V tabelah prikazujemo podatke o porabi finančnih sredstev po posameznih obdobjih in ukrepih.

Obdobje 2014–2020

Tabela 5: Vrsta ukrepa in financiranje v obdobju 2014–2020

VRSTA UKREPA (podatki samo za zaključene projekte)	ODOBRENA VIŠINA FINANCIRANJA	POROČANJE PORABI	O
Skupna poraba (N = 266)	26.007,840 EUR	26.862,759 EUR	
Projekti mobilnosti KA102 in KA116 (N = 240)	19.900,404 EUR	20.661,125 EUR	
Partnerski projekti KA202 (N = 26)	6.107,435 EUR	6.201,634 EUR	

Povprečna poraba na posamezen projekt mobilnosti	82,918 EUR	86,088 EUR
Povprečna poraba na posamezen partnerski projekt	234,901 EUR	238,524 EUR

Obdobje 2021–2027

Tabela 6: Vrsta ukrepa in financiranje v obdobju 2021–2027

VRSTA UKREPA (podatki samo za projekte z odobrenim financiranjem)	ODOBRENA FINANCIRANJA	VIŠINA
Skupna vsota dodeljenih sredstev (N = 194)	16.757,979 EUR	
Projekti mobilnosti KA112 in KA122 (N = 127)	11.795,871 EUR	
Partnerski projekti KA210 in KA220 (N = 67)	4.962,108 EUR	
Povprečna dodeljena sredstva na posamezen projekt mobilnosti	92,880 EUR	
Povprečna dodeljena sredstva na posamezen partnerski projekt	74,061 EUR	

Neposredne primerjave porabe med obdobjema še ne moremo narediti, vendar je nekaj podatkov izstopajočih: dodeljena sredstva za posamezen projekt mobilnosti so v novem programskem obdobju v povprečju višja (prej skoraj 83.000 EUR, zdaj skoraj 93.000 EUR), hkrati pa so precej nižja povprečna dodeljena sredstva za partnerske projekte (prej skoraj 235.000 EUR, zdaj dobrih 74.000 EUR), nižja so tudi v primerjavi s povprečnimi sredstvi za projekte mobilnosti. To gre verjetno pripisati temu, da je nova shema šele na začetku in bodo večji partnerski projekti odobreni na naslednjih razpisih.

Od nekaterih dijakov smo v intervjujih izvedeli, da ocenjujejo, da so sredstva za mobilnost prenizka, sploh v primerih, ko gre za daljše mobilnosti v zahodnih in severnih državah EU. V teh primerih so morali sami doplačati svoje bivanje v tujini (prehrana, prevozni stroški do delodajalca ipd.), kar pa predstavlja težavo predvsem za tiste dijake, ki prihajajo iz manj spodbudnih in deprivilegiranih okolij.

Učinkovitost sodelovanja med različnimi akterji, vključenimi v izvajanje in nadzor programa Erasmus+ (vprašanje 3)

V novi generaciji programa Erasmus+ za obdobje 2021–2027 je podpora, ki jo Evropska komisija zagotavlja nacionalnim agencijam, s strani vodje področja za poklicno in strokovno izobraževanje ocenjena slabše, zlasti v smislu vsebinskega usposabljanja nacionalnih agencij. Pomanjkljivosti so se odražale tudi v uporabi nedelujočih orodij in občasnem nesprejemanju predlogov nacionalnih agencij glede potrebnih izboljšav. Pomembno je poudariti, da nacionalne agencije predstavljajo ključne izvajalke programa in so zato najboljše poznavalke specifičnih izzivov na 'terenu'.

Na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji ima sodelovanje med različnimi akterji, kot so ministrstvo, Center RS za poklicno izobraževanje (CPI), Zavod za šolstvo, CMEPIUS, Gospodarska zbornica Slovenije (GZS), Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije (OZS) in druge zbornice, po oceni vodje področja poklicnega in strokovnega izobraževanja na CMEPIUS-u še veliko manevrskega prostora za izboljšave. Za doseganje še večjega učinka programa bi bilo ključnega pomena zagotoviti bolj konkretno podporo s strani relevantnih deležnikov.

Nacionalna agencija za izobraževanje, razvoj in mobilnost mladih (CMEPIUS) je v kontekstu izboljšanja sodelovanja uvedla redna trimesečna srečanja z deležniki, katerih glavni namen je izmenjava informacij ter iskanje stičnih točk, ki bi prispevale k poglobljenemu razumevanju izzivov in možnosti izboljšav.

Podpora prijaviteljem in upravičencem (vprašanje 4)

Izjemno pomemben del delovnih nalog nacionalne agencije se osredotoča na vzpostavljanje učinkovite komunikacije s prijavitelji in pogodbeniki v okviru programa. Pred objavo razpisa nacionalna agencija izvaja informativni seminar, kjer podrobno pojasni vse vidike specifičnega razpisa. Poudarek ni le na tehničnih vidikih, temveč predvsem na vsebinskem delu, s ciljem zagotoviti, da so prijavljeni projekti relevantni in dobro osmišljeni. Ob odobritvi projekta je pogodbenik vabljen na *kick-off* seminar, ki označuje začetek projekta. Sledijo redna spremljanja projekta dvakrat letno, organizacija tematskih seminarjev (npr. kako oddati končno poročilo, merjenje učinkov, oblikovanje učnih izidov, uporaba Europassa, diseminacija projekta itd.). Nacionalna agencija je nenehno dosegljiva tudi prek telefona in elektronske pošte za podporo pogodbenikom.

Izvajalci projektov so v ciljnih intervjujih izrazili visoko zadovoljstvo z nudeno podporo s strani nacionalne agencije. Sodelovanje na seminarjih ne le omogoča njihovo rast, temveč tudi krepí njihove sposobnosti za učinkovito izvajanje projektov. Po zaključku projekta, ko pogodbenik odda končno poročilo, nacionalna agencija izvede oceno in poda morebitna priporočila. Raven podpore, ki jo nacionalna agencija zagotavlja pogodbenikom, je na zelo visoki ravni, kar omogoča uspešno izvedbo projektov in zagotavlja kakovostne rezultate.

Ukrepi za poenostavitev postopkov (vprašanje 5)

V obdobju novega programa (2021–2027) so bile po navedbah vodje področja na CMEPIUS-u uvedene nekatere poenostavitve, a so se obenem pojavili tudi določeni izzivi. Med poenostavitvami izpostavljajo akreditacijo, vendar pa je hkrati precej zapleteno postalo njihovo spremljanje. Dodatno težavo predstavljajo tudi napake v orodjih za poročanje (BM).

Kot novost je bil vpeljan dodaten, jesenski razpisni rok za KA210, vendar pa se je izkazal kot dodatno breme za nacionalne agencije brez, kot ugotavljajo, opaznega pozitivnega učinka. Administrativno delo se je povečalo, hkrati pa so prijave manj kakovostne, saj večino prijavljenih projektov predstavljajo tisti, ki so bili neuspešni v prvem roku. Kljub velikemu številu prijavljenih projektov (v letu 2023 jih je bilo 13) sta na koncu odobrena le eden ali dva zaradi omejenih sredstev na drugem razpisnem roku.

5. 3 Relevantnost programa Erasmus+

Skladnost ciljev programa Erasmus+ 2021–2027 s potrebami deležnikov (vprašanje 1)

Na podlagi podatkov, pridobljenih od različnih deležnikov (dijakov, učiteljev, mentorjev v podjetjih, koordinatorjev projektov) s področja poklicnega in strokovnega izobraževanja, evalviranje implementacije programa Erasmus+ nedvomno kaže, da so tako splošni kot posebni cilji programa Erasmus+ skladni s potrebami in izzivi deležnikov na tem področju. Program v praksi že prispeva k uresničevanju teh ciljev, še posebej v kontekstu vključevanja dijakov z manj priložnostmi, razvoja digitalnih kompetenc, trajnostnega razvoja, in spodbujanja sodelovanja v demokratičnem življenju.

V obeh obdobjih programa jasno izstopa, da so dijaki in strokovni delavci, ki so sodelovali v programu Erasmus+ v obdobjih 2014–2020 in 2021–2023, izkazali visoko stopnjo zadovoljstva in pridobljenih kompetenc. Predvsem dijaki so poudarjali pridobitev veščin iskanja rešitev v različnih kontekstih, razvoj analitičnih sposobnosti, učenje učenja, kritično razmišljanje ter pridobivanje digitalnih kompetenc. V ciljnih skupinah so dijaki poročali, da so mobilnosti močno vplivale na njihove pristope k učenju, izpostavljali so boljšo organizacijo, samostojnost, in samozavest. Razvoj digitalnih kompetenc, še posebej pri uporabi družbenih omrežij, je bil prav tako izpostavljen kot pomemben rezultat mobilnosti. Dijaki so tudi izrazili, da so na mobilnosti znatno pridobili medkulturne kompetence, postali bolj odprti, tolerantni in zato bolje razumejo vrednote drugih kultur. Mobilnost je pozitivno vplivala na njihovo strpnost, sprejemanje drugačnosti, razumevanje konceptov, kot so demokracija, pravičnost, enakost, državljanstvo in človekove pravice.

Poleg tega so dijaki izpostavili osebno rast, postali so bolj samozavestni, odprti za nove izzive, zmožni sodelovanja v timu in bolj zainteresirani za globalna dogajanja. Mobilnost je prinesla tudi pozitivne učinke na razvoj kompetenc, kot so organizacija časa, načrtovanje porabe financ, upravljanje s prostim časom, kar je bilo izpostavljeno kot ključno za osebni razvoj.

Program Erasmus+ je torej pomembno prispeval k raznolikim vidikom osebnostnega, profesionalnega in medkulturnega razvoja dijakov in strokovnih delavcev, pri čemer so udeleženci izkazali visoko zadovoljstvo s pridobljenimi izkušnjami in kompetencami.

Naslavljanje potreb različnih deležnikov (vprašanje 2)

Program Erasmus+ med srednjimi poklicnimi in strokovnimi šolami predstavlja dobro uveljavljeno prakso, ki omogoča sodelovanje tudi najbolj ranljivim udeležencem. Kljub temu je potrebno še dodatno usposobiti tiste, ki izbirajo kandidate za sodelovanje v programu, da bodo posebne ciljne skupine prepoznali in jim z udeležbo v mobilnosti dali priložnost.

Kar zadeva delodajalce, ki poznajo program in v njem sodelujejo, vodja področja za poklicno in strokovno izobraževanje izpostavi, da pogosto poročajo o nezadostnem naslavljanju njihovih specifičnih potreb. Tisti delodajalci, ki sprejemajo dijake na mobilnost, bi potrebovali dodatno podporo, saj je vložek, izražen v obliki časa, ki ga posvetijo tujim dijakom, izjemno velik. Potrebna bi bila bolj intenzivna vključitev Gospodarske zbornice Slovenije (GZS) in Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije (OZS) v prizadevanja za privabljanje delodajalcev v program, saj skrbita za izobraževanje svojih članov. To bi okrepilo sinergijo med programom Erasmus+ in poslovnim sektorjem ter izboljšalo izkoriščanje potenciala programa za vključevanje dijakov v delovno okolje.

Relevantnost programa Erasmus+ za posamezne ciljne skupine (vprašanje 3)

- *Dijaki in študenti z manj priložnostmi in posebnimi potrebami ter njihovo vključevanje v program Erasmus +*

Kot smo navedli že v poglavju o učinkovitosti programa na vključevanje dijakov in študentov z manj priložnostmi, v obdobju 2014–2020 program Erasmus+ ni dosegel pričakovanih ciljev za dijake iz manj spodbudnih okolij. V novem obdobju 2021–2027 so šole postavile vključevanje teh ciljnih skupin kot prednostno nalogo, kar je izboljšalo podporo manj privilegiranim udeležencem.

- *Vajenci oziroma dijaki in študenti na praktičnem usposabljanju z delom (PUD)*

V obdobju programa 2014–2020 je odšlo na usposabljanje in izobraževanje 420 dijakov, ki so mobilnost v tujini opravili kot praktično delo pri delodajalcih, kar predstavlja 6,4 % vseh odhodnih mobilnosti dijakov (N = 6579). Dijaki in dijakinje, ki so odšli na mobilnost v podjetja v novem programskem obdobju (2021–2023), izkušnjo dela v tujini opisujejo kot izrazito pozitivno, tako na ravni spoznavanja novih vsebin in delovnih procesov kot na ravni spoznavanja drugačnih kultur in pridobivanja jezikovnih kompetenc. Ena od prednostnih nalog novega programskega obdobja bi zagotovo morala biti spodbujanje dijakov in študentov višješolskih programov, da v večjem številu odhajajo na mobilnost v podjetja.

- *Vabljeni eksperti za podjetja*

V okviru projektov mobilnosti v letih 2014–2020 je odšlo na mobilnost iz Slovenije 88 oseb, ki so bile vabljene kot eksperti za podjetja, kar predstavlja 5,7 % odhodne mobilnosti osebja. Tudi v tem segmentu bi veljalo povečati delež ekspertov (npr. mentorjev), ki bi odhajali v podjetja v tujino in v svoje delovno in izobraževalno okolje prinašali nova strokovna in didaktična znanja.

- *Mentorji v podjetjih*

Mentorji v podjetjih predstavljajo ključno vez med šolo in podjetjem, s posebnim poudarkom na njihovi vlogi pri usposabljanju tujih dijakov v okviru mobilnosti. V izjavah mentorjev se izraža prepričanje, da prisotnost tujih dijakov obogati delovno okolje in prispeva k razvoju komunikacijskih kompetenc zaposlenih v tujem jeziku. Kljub temu mentorji kot skupina izražajo določeno zadržanost glede odločitve za lastno mobilnost v tujino, saj se zavedajo, da njihova odsotnost v domačem podjetju predstavlja izziv pri nadomeščanju njihove odsotnosti.

V izvedenem intervjuju so mentorji sicer izpostavili, da vidijo svojo mobilnost kot priložnost za osebni profesionalni razvoj, vendar je ključnega pomena, ali vodstvo podjetja prepozna in ceni prednosti, ki izhajajo iz takšnih izmenjav in pridobivanja izkušenj. Izvedba mobilnosti mentorjev je namreč bistveno odvisna od tega, ali vodstvo podjetja prepozna pozitivne učinke na posameznikov profesionalni razvoj ter posledično na splošni razvoj podjetja.

Potrebe in izzivi, povezani z zelenim in digitalnim prehodom (vprašanje 4)

Temeljne prioritete so v programskem obdobju 2020–2027 veliko bolj izražene v projektnih partnerstvih kot v projektih mobilnosti. Najbolj je zastopana prioriteta, vezana na evropski način življenja, ta je prisotna v vseh partnerskih projektih (67), v skoraj polovici partnerskih projektov je kot prioriteta poudarjena digitalizacija (32), v dobri tretjini pa zelena Evropa (25) in ekonomija, ki dela za ljudi.

Primerjava med obdobjema glede relevantnosti obeh programov (vprašanje 5)

V novem programskem obdobju je poudarek na ciljnih skupinah, predvsem tistih z manj priložnostmi, posebnimi potrebami in specifikami. To v prejšnjem obdobju programa ni bilo izpostavljeno v tolikšni meri, kar kaže tudi nizko število vključenih oseb iz posameznih ciljnih skupin. Večji poudarek je na socialni vključenosti, kar povečuje družbeno relevantnost programa. Erasmus+ 2021–2027 še intenzivneje spodbuja širšo vključenost različnih deležnikov, vključno z gospodarstvom, nevladnimi organizacijami, lokalnimi skupnostmi itd.

5. 4 Koherentnost programa Erasmus+

Prepletanje ciljev različnih programskih področij (vprašanje 1)

Strateška partnerstva in projekti mobilnosti v okviru programa Erasmus+ se prepletajo in dopolnjujejo ter tako prispevajo k širšemu cilju programa, pri čemer imajo sicer različne, a medsebojno povezane učinke. Strateška partnerstva omogočajo dolgoročno sodelovanje med izobraževalnimi institucijami, podjetji, organizacijami in drugimi partnerji. Te povezave nato služijo kot temelj za mobilnosti. Tako lahko na primer šola, ki najprej sodeluje v strateškem partnerstvu, nato organizira mobilnost dijakov ali učiteljev, kar so poudarili tudi naši sogovorniki v ciljnih intervjujih (šola npr. sodeluje z gostinskim podjetjem v partnerskem projektu, to podjetje pa sprejema tudi dijake iz tujine na mobilnost in skozi to dobro prakso nagovarja druga podjetja, da se vključijo v projekte Erasmus+). Mobilnost prispeva k medkulturnemu razumevanju, kar je lahko ključno za uspešno sodelovanje v strateških partnerstvih. Dijaki in učitelji, ki doživijo mobilnost, prinašajo s seboj izkušnje in perspektive, kar lahko obogati delo v strateških partnerstvih. V enem od odgovorov koordinatorja projekta Erasmus+ beremo: *Sodelovanje smo razvili že na takem nivoju, da se izmenjuje tudi osebje podjetij (na lastne stroške) oz. si podjetja vzajemno pomagajo (organizacija, pravne zadeve, podpora) in sodelujejo. Do tega je prišlo, ker smo podjetja prek izmenjav dijakov povezali, saj prej niso imela stikov.* Mobilnost in strateška partnerstva povečujejo tudi vidnost institucij, tako na nacionalni kot na mednarodni ravni (primer: mentorstvo v podjetju tujemu dijaku na mobilnosti, ki je po vrnitvi povezal domače podjetje s tem, v katerem je bil na mobilnosti, iz česar se je razvilo mednarodno poslovno sodelovanje).

Projekti programa Erasmus+ se lahko povezujejo tudi z drugimi EU ali nacionalnimi projekti. Primer takšnega povezovanja je šola, ki jo je »sodelovanje v projektih Erasmus+ pripeljalo do sodelovanja z različnimi institucijami, ki našo šolo vabijo v partnerstva na različnih projektih. Zadnja leta smo partnerji v več projektih, ki jih vodi občina Sežana (Inkubator Turizma, KONStrukturIST), ter partnerji projektov drugih NVO v okolju (Izročilo Krasa in Brkinov).« Nadalje še primer zavoda, ki se mu je s sodelovanjem v projektu Erasmus+ »povečala mednarodna prepoznavnost in mednarodni ugled. Sodelujemo v mreži 100 ekspertov – izobraževalcev s področja gostinstva s celega sveta, v katero ne bi bili povabljeni brez mednarodnega sodelovanja prek projekta Erasmus +.«

Navedeni primeri in pridobljeni podatki jasno kažejo, da v skupni rabi pristopov, izkušenj in rezultatov tako strateška partnerstva kot projekti mobilnosti dopolnjujejo drug drugega, kar povečuje celovitost pristopa programa Erasmus+ k razvoju izobraževanja in usposabljanja v poklicnih in strokovnih programih.

Skladnost programa Erasmus+ z drugimi programi (vprašanje 2)

Neposredno primerljivega nacionalnega pristopa programu Erasmus+ ni, so pa na področju izobraževanja na voljo drugi evropski programi, med katerimi izstopajo Horizon Europe, Evropa za državljane, Evropski socialni sklad (ESS), program Interreg ter program EURES. Ti programi pokrivajo različna področja in cilje, vključno z raziskavami in inovacijami, državljansko participacijo, socialno vključenostjo ter zaposlovanjem in mobilnostjo na evropskem trgu dela.

Program Erasmus+ deli podobne cilje z drugimi evropskimi pobudami, ki vključujejo digitalno opolnomočenje, spodbujanje zelenih in trajnostnih praks, zagotavljanje inkluzivnosti ter spodbujanje aktivnega državljanstva. Skladnost ciljev omogoča sinergije med različnimi programi, kar prispeva k celovitemu doseganju evropskih prioritet na področju izobraževanja, raziskav in družbene trajnosti ter krepi evropski izobraževalni prostor.

Primeri skladnosti programa Erasmus+ z drugimi programi (vprašanje 4)

Podatki za odgovor na to vprašanje niso na voljo.

Primerjava med obdobjema glede skladnosti obeh programov (vprašanje 5)

V obdobju programa Erasmus+ med letoma 2014–2020 so bile na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja v ospredju prioritete, ki so zadevale povečanje dostopa do usposabljanja in kvalifikacij za vse, podpiranje uvajanja inovativnih pristopov ter digitalnih tehnologij za poučevanje in učenje, strokovni razvoj učiteljev in mentorjev v poklicnem izobraževanju in usposabljanju tako v šolskem kot delovnem okolju ter izboljšanje ustreznosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja za trg dela.

V obdobju 2021–2027 je poudarek programa Erasmus+ še naprej na prilagajanju poklicnega izobraževanja in usposabljanja potrebam trga dela, prispevanju k inovacijam, povečevanju prilagodljivih možnosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, povečevanju privlačnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja, izboljšanju zagotavljanja kakovosti ter ustvarjanju in izvajanju strategij internacionalizacije za ponudnike poklicnega izobraževanja in usposabljanja. To kaže na nenehno prilagajanje programa in odziv na aktualne potrebe v izobraževanju ter na trgu dela.

5. 5 Dodana vrednost programa Erasmus+ za EU

Vpliv programa Erasmus+ na razvoj vrednot EU (vprašanja 1 in 2)

Na nacionalni ravni nimamo programa, katerega temeljni cilj bi bil izvajanje mobilnosti, projekti pa se izvajajo na mednarodni ravni, v okviru različnih shem, kot so Horizon Europe, projekti Evropskega socialnega sklada (ESS) in drugi, kot je bilo že omenjeno v prejšnjem poglavju. Na osnovi pridobljenih

podatkov lahko trdimo, da program Erasmus+ na nacionalni ravni največ prispeva k razvoju znanja o vprašanih evropskega povezovanja. Poleg tega ima pomemben vpliv na poudarjanje skupnih vrednot EU ter spodbujanje evropskega občutka pripadnosti med udeleženci.

Sodelovanje med državami članicami in tretjimi državami (vprašanje 3)

Udeleženci v projektih mobilnosti so odhajali v skoraj vse države EU, prav tako so iz njih prihajali dijaki in strokovno osebje v Slovenijo. Med tretjimi državami je bilo največje število mobilnosti izvedenih v Veliko Britanijo, Srbijo, Republiko Severno Makedonijo in na Norveško.

Koristi in dodana vrednost za udeležence v programu Erasmus+ 2014–2020 in 2021–2027 v primerjavi z neudeleženci (vprašanje 4)

Neposredno ne moremo primerjati koristi programa Erasmus+ za udeležence v primerjavi z neudeleženci, ker nimamo primerljivih podatkov, vendar lahko na podlagi odgovorov tako dijakov kot učiteljev, ki so sodelovali v projektih Erasmus+, sklepamo, da so s sodelovanjem veliko pridobili na različnih področjih življenja in dela oziroma šolanja, kar smo predstavili tudi v poglavju o učinkovitosti programa na individualni ravni.

Trajnost rezultatov projektov (vprašanje 5)

Številni opisani primeri pričajo o tem, da so rezultati projektov vplivali na delovanje institucij tudi po zaključku, sploh tisti, ki so prinesli sistemske spremembe. Šole so poročale o posodobljenih učnih gradivih, uvedbi novih vsebin ali novih strokovnih modulov v odprtem delu kurikula, nadgrajeni digitalni knjižnici ipd., z vključitvijo v Erasmus+ se je v mnogih šolah začel proces povezovanja v mednarodnem prostoru (internacionalizacija). Med sistemskimi spremembami kot rezultati projektov Erasmus+ naj omenimo oblikovanje nove nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) Žičničar, številnih strokovnih modulov v odprtih kurikulumih poklicnih in strokovnih šol, npr. Koordinacija gostinskih storitev in hotelskih storitev in vpeljava spremenjene oblike izvedbe praktičnega dela poklicne mature v programu Veterinarski tehnik.

Posledice za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, če programa Erasmus+ ne bi bilo (vprašanje 6)

Ker na nacionalni ravni v Sloveniji nimamo programa, ki bi bil primerljiv s cilji programa Erasmus+, lahko upravičeno sklepamo, da bi ukinitve tega programa osiromašila področje poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, šolajoče dijake in strokovno osebje pa prikrajšala za perspektive in izkušnje, ki jih omogoča udeležba v teh projektih.

6 Zaključki in priporočila

6. 1. Zaključki

Implementacija programa Erasmus+ v obdobju 2014–2023

Število projektov se je v zadnjem obdobju zmanjšalo, kar je posledica pandemije covida-19. Pri odhodni in dohodni mobilnosti prevladuje mobilnost med ženskami. Največ odhodnih mobilnosti je bilo izvedenih v mediteranske države, sledijo države zahodne in severne Evrope ter partnerske države. V Slovenijo najbolj pogosto prihajajo kandidati s Hrvaške, iz Italije, Francije in s Finske, vse ostale države so zastopane precej manj. Raba angleškega jezika je pri obeh tipih mobilnosti najbolj razširjena.

Sodelovanja in partnerstva med organizacijami

Med obdobji 2014–2020 in 2021–2023 se kaže dvig odobrenih partnerskih projektov. V obeh obdobjih so v teh projektih sodelovale nevladne organizacije, šole, mala in srednje velika podjetja ter visokošolske

ustanove. Je pa podatek o tipu ustanov manj zanesljiv, saj je največ vprašanih pri izbiri ustanove v vprašalniku, izbralo možnost 'drugo'.

Vplivi programa Erasmus+ (2014–2023) na individualno raven

Dijaki so v času mobilnosti, ki je v povprečju trajala 20 dni, razvijali zmožnosti reševanja težav, analitično in kritično mišljenje ter digitalne kompetence (veščine predstavitve in promocije projektov, snemanja videov, objavljanja novic, pisanja blogov). Izboljšali so svoje zmožnosti organizacije učenja, postali bolj samostojni in samozavestni, vključno z medkulturnimi kompetencami. Nekoliko manjši je učinek, a vendar prisoten, na razvoj državljskih kompetenc, zelo izrazit pa na njihove osebne kompetence (odprtost za nove izzive, večja samozavest, pripravljenost za timsko delo). Poročajo o izboljšanju strokovnih in podjetniških kompetenc, zlasti zmožnost sprejemanja odgovornosti ter iniciativnost. Po mobilnosti si tudi lažje predstavljajo, da bi delali v tujini, ne nujno zgolj v državi mobilnosti.

Strokovni delavci se odločajo za krajše mobilnosti (okoli 6 dni), a tudi oni poročajo o pozitivnih vplivih mobilnosti na njihovo učenje, osebni in profesionalni razvoj. Digitalne kompetence so izboljšali zlasti na področjih rabe digitalne tehnologije za namene medsebojne komunikacije, promocije šole, urejanja spletnih strani; nekateri poročajo o večji rabi digitalne tehnologije za izvedbo pouka in drugih predstavitev. Številni so izboljšali svojo kulturno ozaveščenost. Mobilnost pomembno vpliva na širjenje njihove poklicne mreže, na izboljšanje organizacijskih in vodstvenih sposobnosti ter iniciativnosti. Dobijo priložnost spoznavanja izobraževalnih sistemov v drugih državah, pridobivajo novo strokovno znanje. Nekateri poročajo o izboljšanju svojih didaktičnih veščin in o dvigu delovne vneve.

Vpliv programa Erasmus+ (2014–2023) na organizacijsko raven

Vplivi programa na delovanje organizacij se kažejo na treh ravneh: (1) vplivi na organizacijo in izvedbo pedagoškega dela (npr. vnašanje novih tehnologij in učnih gradiv, medpredmetno povezovanje, učinkovitejše delovanje v jezikovno in kulturno heterogenih oddelkih; več sodelovanja med strokovnimi delavci); (2) vplivi na povezovanje z drugimi organizacijami (med partnerskimi organizacijami v projektu in trgom dela) in (3) vplivi na internacionalizacijo, vključno s krepitvijo internacionalizacije doma (npr. krepitev jezikovnih in medkulturnih kompetenc, vnašanje skupnih evropskih tematik, kot je npr. trajnostni razvoj). Razlik med programskima obdobjema ni zaznati. Projekti pozitivno vplivajo na odpiranje šol za mednarodno sodelovanje, povečuje se ugled šole na trgu dela.

Vpliv programa Erasmus+ (2014–2023) na sistemsko raven

Neposredni vplivi programa Erasmus+ na sistemsko raven so manj zaznani, kažejo se na področju odprtega kurikula: beležimo pripravo novih strokovnih modulov za odrti kurikulum, ki ga načeloma lahko uporabijo tudi druge šole (katalogi znanja za module odprtega kurikula naj bi bili javno dostopni). Evalvacija je pokazala tudi nekaj učinkov na prenovo oz. oblikovanje programov izobraževanja (prenova poklicne mature za program Veterinarski tehnik, uvedba novega obveznega strokovnega modula v programu Frizerski tehnik in uvedba nove nacionalne poklicne kvalifikacije Žičničar).

Zaključki analize implementacije programa Erasmus+ (2014–2023) glede na pet kriterijev in horizontalne prioritete¹

Uspešnost

Tabela 7: Kriterij uspešnosti glede na ravni, horizontalne prioritete in priložnosti za izboljšave

<i>Individualna raven</i>	Dvig kompetenc dijakov in strokovnih delavcev.
<i>Organizacijska raven</i>	Sodelovanje s partnerkami ustanovami – internacionalizacija. Prenos novih znanj in digitalnih tehnologij v svoje delo.

¹ 1) vključenost in raznolikost; 2) digitalna preobrazba; 3) okolje in boj proti podnebnim spremembam; 4) državljanska participacija, skupne vrednote in demokracija

	Okrepitev sodelovanja šol s podjetji.
<i>Sistemska raven</i>	Vpliv na odprti kurikulum. Delni vpliv na prenovu izobraževalnih programov. Uvedba nove nacionalne poklicne kvalifikacije Žičničar.
<i>Horizontalne prioritete</i>	Izstopata horizontalni prioriteti digitalna preobrazba in državljanska participacija (št. 2 in 4), po letu 2021 se krepi prioriteta okolje in boj proti podnebnim spremembam ter državljanska participacija (št. 3 in 4).
<i>Priložnosti za izboljšave</i>	Potrebne pri KA2: ne dovolj izkoriščen ukrep zaradi pogostega menjavanja prijaviteljev, denarni interes kot pomemben motivacijski dejavnik; nižja kakovost prijav; potreba po jasneje zastavljenih ciljih, več usposabljanj za prijavitelje.

Uspešnost programa na področju poklicnega izobraževanja se najbolj kaže na individualni in organizacijski ravni (tabela 7). V zadnjem obdobju se krepí vpliv na vključevanje podnebnih in okolijskih ukrepov, deloma tudi pri vključevanju težko dosegljivih skupin. Izrazite so tudi izboljšave na področju uspešnosti in diseminacije zaradi aktivnosti nacionalne agencije, tesnejšega sodelovanja s pogodbenicami, razvoja orodja Učinek+ in zaposlitve strokovnjaka za področje komuniciranja. Uspešnost programa se kaže tudi v prilagodljivem odzivu na pandemijo covid-19, ko je upad projektov KA1 vodil do razvoja prožnejših oblik mobilnosti. Brez programa bi bila internacionalizacija zelo okrnjena, zmanjšale bi se priložnosti za učenje in razvoj sodobnih ključnih kompetenc.

Učinkovitost

Tabela 8: Kriterij učinkovitosti glede na ravni in priložnosti za izboljšave

<i>Individualna raven</i>	Prenizka sredstva za dijake na izmenjavi v državah zahodne in severne Evrope.
<i>Organizacijska raven</i>	V novem programskem obdobju povprečna dodeljena sredstva za posamezen projekt mobilnosti višja, a nižja za partnerske projekte (a je nova shema šele na začetku).
<i>Sistemska raven</i>	Uvedba trimesečnih srečanj z deležniki s strani nacionalne agencije. Nacionalna agencija izvaja redne informativne seminarje in redna spremljanja projektov, organizira tematske seminarje in je nenehno dosegljiva prek različnih komunikacijskih kanalov.
<i>Priložnosti za izboljšave</i>	Financiranje dijakov je treba prilagoditi njihovim finančnim zmožnostim. V zadnjem programskem obdobju slabša podpora EK nacionalni agenciji, zlasti z vidika usposabljanja za področje poklicnega izobraževanja; občasno nedelujoča orodja in nesprejemanje predlogov s strani nacionalne agencije. Potrebne so izboljšave sodelovanje med pristojnimi ministrstvi in socialnimi partnerji. Jesenski razpisni rok za KA210 je dodatno breme, prijave so manj kakovostne in njihova uspešnost nizka.

Prijavitelji projektov so s podporo in učinkovitostjo nacionalne agencije zelo zadovoljni. Učinkovito delo agencije omogoča uspešno izvedbo projektov in zagotavlja kakovostne rezultate (tabela 8).

Relevantnost

Tabela 9: Kriterij relevantnosti glede na ravni in priložnosti za izboljšave

<i>Individualna raven</i>	Prispevek k razvoju kompetenc dijakov in strokovnih delavcev, skladnih s potrebami sektorja in horizontalnimi prioritetami.
---------------------------	---

	Relevantnost za krepitev osebnostnih in strokovnih kompetenc mentorjev v podjetjih.
<i>Organizacijska raven</i>	Prispevek programa na ravni organizacij je relevanten zlasti za področja uvajanja inovativnih pristopov, digitalizacije in povezovanja s trgov del.
<i>Sistemska raven</i>	Relevantna je zlasti mobilnost v obliki praktičnega usposabljanja v podjetjih. Relevantna je mobilnost vabljenih ekspertov za podjetja.
<i>Priložnosti za izboljšave</i>	Na področju vključevanja dijakov z manj priložnostmi in trajnostnega razvoja. Premalo naslovljene potrebe delodajalcev (potreba po dodatni podpori mentorjev v podjetjih in sodelovanja zbornic), kar bi izboljšalo izkoriščanje potenciala programa za vključevanje dijakov v delovno okolje. Veljalo bi povečati delež ekspertov za mobilnosti v podjetja.

Cilji programa so večinoma skladni s potrebami in izzivi deležnikov na področju poklicnega izobraževanja, kjer sta zlasti relevantni mobilnost v obliki usposabljanja na delovnem mestu ter mobilnost ekspertov in mentorjev v podjetjih (tabela 9). Ta pozitivno vpliva na razvoj sodobnih poklicnih kompetenc ter ima sistemski vpliv na kakovost praktičnega usposabljanja na delovnem mestu. Primerjava med programoma v obeh programskih obdobjih kaže zlasti dvig relevantnosti z vidika krepitev horizontalnih področij.

Koherentnost

Tabela 10: Kriterij uspešnosti glede na ravni

<i>Individualna raven</i>	Pridobljene kompetence in izkušnje krepijo mobilnosti in sodelovanje na mednarodni in domači ravni tudi izven programa Erasmus+.
<i>Organizacijska raven</i>	Strateška partnerstva omogočajo dolgoročno sodelovanje med partnerji in so temelj mobilnosti. Projekti mobilnosti so izhodišče za pripravo drugih oblik sodelovanja in krepitev mednarodnega ugleda.
<i>Sistemska raven</i>	Skladnost z evropskimi orodji in programi. Skladnost s skupnimi evropskimi cilji na področju poklicnega izobraževanja (krepitev vajeništva in drugih oblik usposabljanja na delovnem mestu).

Strateška partnerstva in projekti mobilnosti dopolnjujejo drug drugega, kar povečuje celovitost ukrepov v okviru evropske izobraževalne politike (tabela 10). Erasmus+ se smiselno dopolnjuje s programi Horizon Europe, Evropa za državljane, Evropskim socialnim skladom idr. Hkrati pa se za svoje delovanje opira na evropska orodja, kot so kreditni sistem, EQUAVET, EOK in nacionalna ogrodja kvalifikacij ter ključne kompetence.

Dodana vrednost za EU

Tabela 11: Kriterij uspešnosti glede na ravni

<i>Individualna raven</i>	Koristi za posameznike, ki sodelujejo v mobilnosti (kompetence, zaposljivost).
<i>Organizacijska raven</i>	Trajnost rezultatov (prenos znanja na kolege in dijake, razvoj novih izobraževalnih vsebin in pristopov, internacionalizacija).
<i>Sistemska raven</i>	Ključni program za razvoj znanja na ravni sistema, organizacij in posameznikov o evropskem povezovanju, izobraževalnih sistemih in

	skupnih ciljih in vrednotah na področju izobraževanja, državljanstva in zaposlovanja.
--	---

Koristi programa Erasmus+ so velike in prinašajo na področje poklicnega izobraževanja številne prednosti. Ukinitve programa bi zato ta segment izobraževanja zelo osiromašila (tabela 11).

6.2 Primerjava izsledkov evalvacije za obdobje 2014–2023 z izsledki iz leta 2018 (za sektor)

Za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja še ni bilo nikoli pripravljeno posebej, zato tega ne moremo vključiti.

6.3 Ugotovljene nacionalne specifične za posamezni sektor

Za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja je program Erasmus+ še posebej relevanten z vidika krepitve zaposljivosti dijakov, k čemur program prispeva na tri načine: prek vključevanja dijakov na prakso v tujino, prek mobilnosti mentorjev in drugih ekspertov v podjetjih in prek krepitve sodelovanja med šolami in podjetji doma in v tujini.

6.4 Priporočila za izboljšanje programa Erasmus+ (za EK)

1. Oblikovanje ukrepov za spodbujanje dohodne in odhodne mobilnosti v države osrednje in vzhodne Evrope ter države partnerice.
2. Oblikovanje ukrepov, ki bi spodbujali učenje jezikov držav gostiteljic.
3. Nasloviti problem komercializacije projektov: prijavitelji najemajo zasebna podjetja, ki pripravljajo projekte.
4. Finančna podpora dijakom naj bolje sledi standardom države, kjer so dijaki na izmenjavi.
5. Dokumentacija, vezana na poročanja, naj bo vsa dostopna v elektronski obliki.
6. Izboljšati cilje in podporo EK pri projektih KA2, omogočiti usposabljanja in komunikacijo z nacionalno agencijo na tem področju.
7. Izboljšati jasnost kriterijev za opredelitev dijakov, ki prihajajo iz manj spodbudnih okolij, ter izboljšati finančne spodbude.

Metodološka priporočila

1. Jasnejša formulacija 'področja izobraževanja' v vprašalniku za dijake in strokovne delavce, ki bi omogočila pridobiti natančnejše podatke o strokovnih področjih.
2. V vprašalniku razširiti nabor ustanov, iz katerih prihajajo udeleženci, ker je med najpogostejše izbranimi odgovor 'drugo'.
3. Vprašalnik za dijake in strokovne delavce je treba skrajšati, pri tako dolgih vprašalnikih je veljavnost odgovorov manjša.
4. Podatkovne baze so zelo velike, pogosto vsebujejo podobne ali celo enake podatke, vendar se številke zelo razlikujejo, včasih tudi do 1000, kar postavlja pod vprašaj veljavnost tistih delov evalvacijskih poročil, ki so vezani na te podatke. Predlog je, da nacionalna agencija zbira podatke na svoji platformi (če je nima, bi jo bilo dobro vzpostaviti), ki bi jih stalno primerjala s podatki na platformi EU. Tako bi sproti ugotavljala, zakaj prihaja do razlik, in jih tudi odpravljala.
5. Nasloviti vprašanje umetne inteligence in razmisliti, kako prepoznavati in ocenjevati projekte, ki bodo pripravljene s programi UI.

6.5 Priporočila za nacionalne odločevalce (MVI, MVZI, CMEPIUS) in izvajalce (šole, fakultete, univerze, itd.)

1. Spodbujanje strokovnih delavcev moškega spola za vključevanje v programe mobilnosti.
2. Na šolah naj pri prijavah projektov sodelujejo tudi izvajalci (ne samo zaposleni v projektnih pisarnah), ker imajo stik s prakso in potrebami.
3. Šole naj se prijavljajo samo na projekte, ki so neposredno povezani z letnim delovnim načrtom ali razvojnim načrtom šole. Preveliko število projektov znižuje motivacijo učiteljev.
4. Okrepiti sodelovanje z gospodarstvom, zlasti prek večjega angažmaja Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije in Gospodarske zbornice Slovenije.
5. Dijakom, ki prihajajo iz manj spodbudnih okolij, imajo posebne potrebe ipd., je treba posvetiti več pozornosti in jim lajšati dostop do mobilnosti.
6. Projekte mobilnosti in iz njih izhajajoče druge oblike sodelovanja je treba izkoristiti kot pilotne projekte, ki omogočajo kasneje tudi podporo pri pripravi sistemskih sprememb.
7. Okrepiti priložnosti za izmenjave ekspertov in mentorjev v podjetjih.